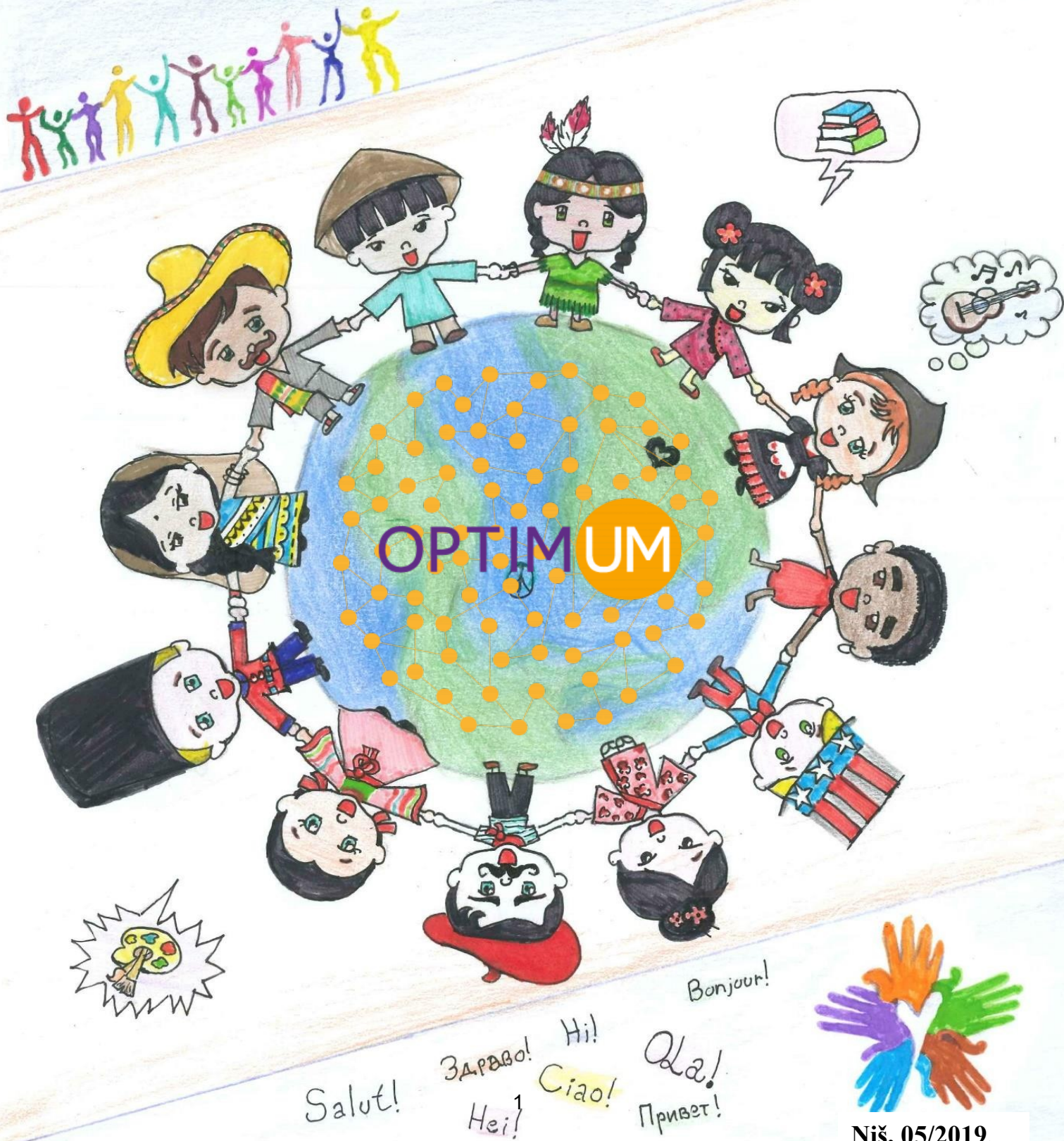

OPTIMUM

Časopis za društveno-humanističke radove

Kulturne raznolikosti (prvo tematsko izdanje)

IZDAVAČ

Udruženje „Omladinski progresivni tim udruživanja mladih – OPTIM-UM”

Rentgenova 29/24, 18000 Niš

Tel. 066/8261346

www.optimum.org.rs
optimumnis@gmail.com

GLAVNI UREDNIK

Programski koordinator Dijana Milošević

REDAKCIJA

Miljana Živić, zamenik i pomoćnik glavnog urednika i istraživač

Svetlana Petrović, urednik rubrika

Anja Jovanović, istraživač

Milica Bogdanović, istraživač

Danijel Osmanović, istraživač

Anja Komljenović, istraživač

Irena Vukotić, kreatorka naslovne stranice

Lektor

Irena Vukotić

Dizajner

Svetlana Petrović, Anja Jovanović i Milica Bogdanović

Časopis izlazi jednom godišnje

Stavovi izneti u ovom časopisu predstavljaju stavove autora i
nužno ne izražavaju stavove udruženja „Omladinski progresivni tim udruživanja mladih – OPTIM-UM”

Sadržaj

<i>Čime se bavi Udruženje „Omladinski progresivni tim udruživanja mladih – OPTIM-UM”</i>	3
<i>Kulturne raznolikosti</i>	7
<i>Intervju sa Doc. dr Jelenom Petković</i>	9
<i>Kultura starenja</i>	14
<i>Život u Srbiji i Engleskoj</i>	18
<i>Život Kineza u Nišu</i>	20
<i>Rok kultura</i>	23
<i>Hip Hop i multikulturalizam</i>	26
<i>Intervju sa Srđanom Savićem, direktorom NKC</i>	27
<i>Pozorišna kultura, Petar Ščepihin i Snežana Petrović</i>	33
<i>Moja škola, moj drugi dom</i>	35
<i>Iskustva mladih sa razmene</i>	36
<i>Značaj engleskog i nemačkog jezika za decu i mlade</i>	45
<i>Jedan mesec u Londonu</i>	47
<i>Kina i ja</i>	48
<i>Intervju sa Prof. dr Branislavom Stevanovićem</i>	50
<i>Misija društva, Biljana Stanojević</i>	55
<i>Kultura kao kultivacija duše, Vera Cvetanović</i>	56
<i>Da li knjiga izumire?</i>	57

ČIME SE BAVI UDRUŽENJE „OMLADINSKI PROGRESIVNI TIM UDRUŽIVANJA MLADIH – OPTIM-UM”?

Udruženje „Omladinski progresivni tim udruživanja mladih – OPTIM-UM” je nevladino i neprofitno udruženje, osnovano radi ostvarivanja ciljeva u oblasti pedagoške, psihološke i sociološke prakse. Kao tim mladih entuzijasta ujedinili smo se u cilju unapređenja aktivizma dece i mladih stvaranjem programa obrazovnog karaktera, samostalno i kroz saradnju sa drugim organizacijama, ustanovama, predstavnicima akademske zajednice i svih nivoa vlasti. Delatnosti koje sprovodimo su usmerene ka kreiranju različitih programa koji su usmereni ka razvoju tolerancije i dijaloga među decom i mladima. Težimo ka stvaranju bezbednog okruženja za decu i mlade i promovisanju pozitivnih vrednosti života u zajednici. Strukturu

udruženja čine studenti i diplomirani pedagozi, psiholozi i sociolozi. Udruženje trenutno ima nekoliko desetina aktivnih članova. U našem udruženju postoje: edukativni sektor, sektor za promociju i odnose s javnošću, HR i humanitarni sektor. Krajem prethodne godine postali smo akreditovano udruženje za sprovođenje omladinskog rada od strane NAPOR-a.

EDUKATIVNI SEKTOR

U Edukativnom sektoru smo posvećeni i usmereni ka ličnom i profesionalnom razvoju mladih. Naše polje delovanja obuhvata: osmišljavanje, organizovanje i vođenje obuka za studente, realizovanje istraživanja, kreiranje i organizovanje radionica, debata, seminara, konferencija i okruglih stolova, saradnja sa drugim sektorima, organizacijama i ustanovama kao mogućnost pružanja prakse studentima.

Zajedničkim snagama težimo ka kreiranju različitih obrazovnih programa i promociji i popularizovanju nauka - pedagogije, psihologije i sociologije.

PROJEKTI/PROGRAMI:

Projekat „Naša zajednička razlika” realizovan je 2015. godine. Problem kojim smo se bavili je diskriminacija, po bilo kojoj osnovi ili svojstvu, na nivou osetljivih društvenih grupa, ali i šire populacije u lokalnoj zajednici. Osim ostvarivanja obrazovnih ciljeva, težili smo ka podsticanju mladih na aktivnu participaciju u pogledu prevencije

diskriminacije, kako bismo doprineli povećanju bezbednosti dece i mladih grada Niša. U projektu je učestvovalo više od 120 učenika, a edukativne radionice je realizovalo 20 studenata humanističkih nauka. Aktivnosti u okviru projekta podrazumevale su: početno i

završno anketiranje, posmatranje na časovima, intervjuje sa učenicima i nastavnicima, radionice na temu diskriminacije i nasilja, kreiranje publikacije i predstavljanje rezultata na stručnoj konferenciji. Poruka koja je obležila projekat glasi: „**Sačuvaj svoju individualnost, istakni razlike, ali ne dozvoli da te one udalje od drugih!**”

Program „Mentorstvo u volonterskom angažovanju” realizovan je 2016. godine u partnerstvu sa Filozofskim fakultetom. U okviru programa smo sproveli istraživanje sa preko 900 studenata koje je imalo za cilj saznavanje njihovih stavova i potreba koje se tiču volonterizma i studiranja.

Projekat „Bezbedna škola“ se realizuje od 2017. godine sa osnovnim i srednjim školama na teritoriji grada Niša. U okviru projekta realizovane su sledeće aktivnosti: trening sticanja veština radioničarskog rada za studente humanističkih nauka, kreiranje i realizovanje edukativnih radionica sa učenicima, sprovođenje kampanje „Usudi se“ i susreti i edukacije sa nastavnicima i stručnim saradnicima osnovnih i srednjih škola. Trening je uspešno završilo 40 studenata, radionice je pohađalo preko 1200 učenika, a preko 50 susreta i edukacija realizovano je sa nastavnicima i stručnim saradnicima u svrhu izveštavanja o postignutim rezultatima i davanja predloga o daljoj prevenciji diskriminacije i nasilja.

SEKTOR ZA PROMOCIJU I ODNOS E S JAVNOSĆU

Sektor za promociju i odnose s javnošću se bavi održavanjem imidža u skladu sa poljem delovanja samog udruženja i sa ciljem upoznavanja javnosti sa temama i aktivnostima kojim se udruženje bavi i koje sprovodi. Volonteri ovog sektora kroz razne aktivnosti, kao što su uređivanje društvenih mreža, organizovanje javnih događaja, kreiranje edukativnih i informativnih kampanja stiču nova znanja i kompetencije u oblasti promocije, sklapanja saradnje, pravilnog donošenja odluka kroz rad u kreativnom okruženju, a takođe rade i na tome da kroz aktivnosti unaprede svoj javni nastup, oslobode se treme, povećaju samopouzdanje i unaprede veštine liderstva i timskog rada.

PROJEKTI/PROGRAMI

Informativna kampanja (Pravilnik o bližim kriterijumima za prepoznavanje oblika diskriminacije od strane zaposlenog, deteta, učenika ili trećeg lica u ustanovi obrazovanja i vaspitanja) realizovana je 2019. godine. Kampanja je podrazumevala objavljivanje ključnih delova Pravilnika u cilju prepoznavanja oblika diskriminacije u školama.

Projekat „Omladinski rad za bolji grad“ realizovan je 2018. godine. Cilj projekta je bio povećanje prepoznatljivosti omladinskog rada u lokalnoj zajednici, ali i unapređenje međusektorske saradnje. Tokom projekta promo sektor je sprovodio informativnu kampanju na društvenim mrežama tokom koje se javnost upoznavala sa konceptom omladinskog rada, a potom je organizovan Otvoreni razgovor o omladinskom radu, gde su predstavnici nevladinih udruženja mogli da razgovaraju s predstavnicima državnih institucija o unapređenju saradnje. Projekat su pokrenuli NAPOR i Ministarstvo omladine i sporta.

Manifestacija „Svi hajd na ples!“ organizuje se od 2017. godine. Ove 2019. godine članovi promo sektora su kreirali scenario i snimili kratak video klip, kako bi pozvali lokalnu zajednicu da prisustvuje manifestaciji. Cilj manifestacije je promocija zdravog načina života, kulturnih vrednosti, potencijalnih talenata i razvoj zajedništva među decom i mladima u lokalnoj zajednici. Na manifestaciji je učestvovalo više od 300 plesača u okviru 17 plesnih klubova iz Niša, Kuršumlije i Lazarevca.

SEKTOR LJUDSKIH RESURSA

Sektor ljudskih resursa brine o onome što je najvažnije u bilo kojoj organizaciji, a to su upravo ljudi koji je i čine. Fokus je na odabiru pravih članova za organizaciju, na njihovoj motivisanosti za rad, na građenju timskog duha i ličnom razvoju članova. Vodeći se Pravilnikom o volontiranju ali i potrebama udruženja, tim ljudskih resursa planira konkurse zajedno sa timskim koordinatima, regrutuje i selektuje volontere. Obuka i razvoj (lični i profesionalni) volontera je bitan deo aktivnosti sektora kao i zadržavanje volontera kontinuiranim praćenjem njihovih potreba.

Aktivnosti sektora podrazumevaju:

1. Pregled CV- a i motivacionog pisma novih kandidata;
2. Intervjuisanje kandidata sa timskim koordinatima ili saradnikom;
3. Upoznavanje novih volontera sa celokupnom organizacijom sektora i koordinatima;
4. Team building;
5. Team bonding;

6. Edukacija članova organizacije o pravilnom komuniciranju i načinima rešavanja konflikata;
7. Praćenje napretka volontera i njihove odgovornosti (redovno dolaženje na sastanke, izvršavanje zadataka, inicijativnost i inovativnost);
8. Stalnu komunikaciju sa timskim koordinatorima.

HUMANITARNI SEKTOR

Humanitarni sektor deluje na osnovu potreba zajednice organizovanjem različitih akcija, u cilju pružanja pomoći deci i mladima. Negovanjem solidarnosti i ljudskih vrednosti želimo da pokažemo pozitivan primer građanima i podstaknemo ih na aktivno delovanje u rešavanju problema pojedinca i zajednice.

AKTIVNOSTI

Akcija prikupljanja knjiga za školu „14. Oktobar“ realizovana je 2017. godine u saradnji sa Filozofskim fakultetom iz Niša. Prikupljeno je 1500 knjiga, a akciji su doprineli učenici i nastavnici 10 osnovnih i srednjih škola, kao i studenti i profesori Filozofskog fakulteta u Nišu.

U saradnji sa udruženjem **„Čep za hendikep“** iz Zrenjanina, učestvovali smo u prikupljanju čepova za kupovinu ortopedskih pomagala, radi poboljšanja kvaliteta života osoba sa invaliditetom.

DRUGE AKTIVNOSTI

Naše udruženje sprovelo je i niz akcija obeležavanja važnih datuma među kojima su dan knjige, igre i dan volontera.

KULTURNE RAZNOLIKOSTI

Često se pojam "kulturalna raznolikost" može čuti u raznim debatama, raspravama, svečanostima i manifestacijama, u smislu da se stalno govori o potrebi negovanja raznolikosti. Ali šta se pod njom podrazumeva? Kulturalna raznolikost u suštini predstavlja sve ono što neku osobu, grupu ljudi, društvo razlikuje od drugih ljudi po nekoj osnovi, poput verske, etničke, kulturalne ili rasne osnove.

Naravno, to je vrlo širok pojam koji ne bi mogao da obuhvati sve aspekte u jednoj rečenici. Sama raznolikost kulture se bavi dvema važnim pitanjima o odnosima među kulturama: homogenizacijom kulture i nastajanjem monokulture - jedne univerzalne kulture. Homogenost je vrlo dominantna u raznim kulturama ali nije istog intenziteta, već zavisi i od nekih simbola koji mogu stvarati odnose među ljudima.

UJEDINJENE NACIJE

UN su oduvek imale politiku očuvanja i negovanja raznolikosti, pa samim tim je određen dan koji će slaviti različitosti, 21. maj.

MANIFESTACIJE

"Ako si drugačiji, slavi to!"
Mladi širom sveta teže upravo ovoj konstataciji. U skladu sa tim, organizuju se brojni festivali i svečanosti u čast toga što postoji žena sa hidžabom ili muškarac negroidne rase!

DA LI STE ZNALI?

Različite kulture različito tumače ovaj znak:

Francuska: nula

Meksiko: seks

Etiopija: homoseksualnost

Brazil: nepristojan gest

Japan: novac

Čovek se sve više interesuje za samo društvo i sebe kao ličnost, pa počinje da se bavi proučavanjem sopstvenog porekla i šta je to što baš njega čini drugačijim od nekoga drugog. U interesovanju istraživača za kulturne raznolikosti, vrlo je važno poći od nekih pitanja koja mogu detaljnije dati odgovor na to šta su zapravo kulturne raznolikosti: Da li je moguće održanje raznolikosti kulture u svetu? Da li je "raznolikost" kultura "opterećenje" za čovečanstvo ili je njegovo "bogatstvo"? Kako bi i da li bi propast moderne kulture ugrozio perspektive čovečanstva i doveo do eventualnog gašenja čovečanstva?

Svakako da se kulturne raznolikosti i te kako neguju, ono što ih odlikuje jesu svakako originalnost i pluralizam identiteta koji su karakteristični za grupe koje čine čovečanstvo, i čine osnovu za inovacije u društvu, u težnji stvaranja dinamičnog kulturnog identiteta i uspeha u proširivanju mogućnosti izbora. Glavni garant kulturne raznolikosti su svakako univerzalna ljudska prava koja važe za sve po bilo kojoj osnovi. Vrlo je važno čuvanje onoga što imamo, jer sama pripadnost nekoj kulturi nas na neki način automatski identifikuje sa "nama sličnim". Godine 2018. EU je ostala zabeležena po proslavi raznolikog kulturnog nasleđa omogućivši upoznavanje ljudi sa drugim kulturama. Kada je reč o Srbiji u ovom kontekstu, ona se još 2009. pridružuje UNESCO Konceptiji o zaštiti i unapređenju raznolikosti kulturnih izraza gde postoji tačna slika o položaju kulturnih raznolikosti u Srbiji i u skladu sa tim se postavljaju mere koje bi bile najoptimalnije za rešavanje problema.

U 21. veku svako od nas može biti onakav kakav on smatra da treba da bude, ne postoje više stigme i etikete izražene u toliko velikom intenzitetu, koje bi onemogućile formiranje čoveka kao sebi "svojestvenog", već dominira jedna velika sloboda na globalnom nivou. Sa druge strane smo u velikoj meri determinisani kulturom koja nam je rođenjem nametnuta, i kojoj se, koliko god se opirali, na kraju ipak svesno - nesvesno povinujemo. Baš to što se svi po nekoj osnovi međusobno razlikuju je ono što sve ljude spaja i razdvaja u isto vreme, gde na primer naša verska pripadnost kao jedna od odlika kulturne raznolikosti spaja pripadnike iste vere ali i spaja i razdvaja pripadnike različitih vera. Kako? Samom svešću da neko ima drugačiji stav o nečemu, mi se adaptiramo na takvu situaciju, jer nam tako naša dominantna kultura nalaže. Prihvatamo našu raznolikost i hvatamo se u koštac sa sukobima radi njihovog istrebljenja.

Ali, u svemu ovome upravo i leži ta lepota drugačijeg. Boriti se protiv uniformnosti - možda i najveće bolesti koja u velikoj meri preti da zaposedne čitavo globalno društvo gde će ljudi biti gotovo identični, gde će se slaviti potpuna sličnost a ne naša zajednička razlika. Upravo je to ono na čemu treba još uvek raditi, da bi se za krajnji cilj dostigao taj nedosanjani san - u potpunosti slobodan čovek, a koliko je to ostvarivo, ne zavisi ni od koga drugog nego od nas samih. Malcolm Forbes kaže: „*Različitost - umetnost nezavisnog zajedničkog razmišljanja*“.

Autorka: Svetlana Petrović, studentkinja sociologije

INTERVJU

DOC. DR JELENA PETKOVIĆ, PROFESORKA FILOZOFSKOG
FAKULTETA U NIŠU

Većina savremenih društava je multikulturalna, sastavljena od različitih etničkih i kulturnih zajednica. Koji su društveni procesi tome doprineli i kako to utiče na život ljudi danas?

“Velike istorijske seobe naroda koje su bile izazvane imperijalnim i kolonijalnim osvajanjem teritorija i pomeranjem državnih granica, kao i savremena socijalna i prostorna mobilnost stanovništva, doprineli su tome da je većina zemalja danas heterogena – multietnička, multikonfesionalna i multikulturalna. Društveni život je danas

sve manje nacionalno i prostorno ograničen, a sve više je obeležen raznovrsnim sociokulturnim iskustvima ljudi koji žive unutar etnički i kulturno pluralnih društava. Podaci Ujedinjenih nacija pokazuju da u svetu danas živi više od 5.000 različitih etničkih grupa u otprilike 200 država. Sasvim je izvesno da živimo u vremenu u kome su globalizacijska povezivanja, dobrovoljne i prisilne migracije stanovništva, kao i razvoj tehnologije, informatike i novih medija, stvorili svet obeležen interakcijama ljudi iz različitih kultura.

Ove promene značajno utiču na kvalitet svakodnevnog života ljudi. Činjenica je da kulturnu kompleksnost društva u kome živimo ne možemo naprosto da ignorišemo. *Drugi, Drugačiji, Različiti* sve više postaju deo nas samih, deo naših života. Bez obzira na to da li je reč o ostvarivanju površnih odnosa sa nepoznatim ljudima na ulici ili u gradskom autobusu, ili pak o bližim susedskim, prijateljskim, partnerskim ili profesionalnim odnosima sa ljudima iz različitih kulturnih zajednica, *senzibilisanost za kulturne razlike* je važna karakteristika koja može uticati na kvalitet ostvarivanja međuljudskih odnosa. Zapravo, kultura snažno utiče na našu subjektivnu stvarnost, jer naše kulturno poreklo, iskustvo i vrednosti koje posedujemo značajno određuju način na koji vidimo svet i način na koji stupamo u interakciju sa tim svetom.”

Na šta se odnose kulturne raznolikosti i kako se one mogu prepoznati i ispoljiti, po Vašem mišljenju?

“Čovečanstvo danas živi u puno paralelnih i različitih kulturnih svetova. U Univerzalnoj deklaraciji Uneska o kulturnoj raznolikosti ističe se da je kulturna raznolikost zajedničko nasleđe čovečanstva, koje se ispoljava u originalnosti i pluralitetu interesa svih društvenih grupa koje čine to čovečanstvo.

Činjenica je da svaki narod formira određen, poseban model kulture a time i jedinstvenu kulturnu svest i osobenost. Štaviše, kulturološke teorije nacije zauzimaju stav da je nacija formirana kulturnim kontinuitetom, da je to zajednica kulture, te da je pitanje nacionalnog identiteta gotovo neodvojivo od pitanja kulturnog identiteta jednog naroda. Zato danas možemo razlikovati srpsku, francusku, englesku, kinesku, brazilsku ili neku drugu nacionalnu kulturu.

Ali, ne morate ići u neku drugu zemlju da biste se susreli sa kulturnim raznolikostima. Savremena društva su svojevrsni kulturni mozaici, složene kulturne celine sastavljene iz mnoštva grupa i zajednica. U okviru različitih nacionalnih kultura možemo razlikovati i kulture manjinskih grupa, supkulture, kontrakulture, koje su obeležene specifičnim kulturnim osobenostima i brojnim kulturnim raznolikostima. Zapravo, svako društvo je danas utemeljeno na manjim ili većim kulturnim razlikama, koje se ogledaju u raznolikosti tradicija i folklora različitih etničkih grupa, u različitim vrednostima, normama, simbolima, ceremonijama. Ljudi su različiti, kao i njihove kulture. Dovoljno je da se okrenete oko sebe i videćete da ljudi žive na različite načine, pripadaju različitim rasama, govore različitim jezicima, rukovode se različitim religijama, različitih su političkih orijentacija i seksualnog opredeljenja. Kroz izbor odeće, muzike, književnosti, umetnosti, kroz svakodnevne kulturne aktivnosti i navike ljudi odražavaju različite životne stilove i ukuse, prilagođavaju se svojoj okolini, ali je i menjaju na različite načine. Ono što je pri tome zaista važno jeste da, uprkos svim ovim i mnogim drugim socijalnim i kulturnim razlikama među ljudima, postoje i takozvane univerzalne karakteristike ljudske prirode, univerzalne vrednosti i prava (pravo na život, pravo na slobodu i bezbednost ličnosti, dostojanstvo čoveka, zabrana zlostavljanja i sl.) oko kojih je neophodno postići opštu saglasnost bez obzira na kulturne i druge raznolikosti. Od krucijalne je važnosti da ljudi izgrade svest o raznolikostima unutar konteksta stvari koje su svim ljudima zajedničke, pri čemu će kulturne raznolikosti obogaćivati njihove svakodnevne živote i voditi ka potpunijem razumevanju univerzalnih ljudskih istina i vrednosti. To, međutim, nije uvek i svuda lako ostvarivo.“

„Dovoljno je da se okrenete oko sebe i videćete da ljudi žive na različite načine, pripadaju različitim rasama, govore različitim jezicima, rukovode se različitim religijama, različitih su političkih orijentacija i seksualnog opredeljenja.“

Kakav je stav međunarodnih institucija i organizacija u pogledu kulturnih raznolikosti u savremenom svetu?

„Danas je veliki broj međunarodnih institucija i organizacija svoj rad zasnovalo na principu poštovanja različitosti kao sastavnog dela opštedruštvenog razvoja. Tome, između ostalog, svedoče brojne zastave ispred sedišta Ujedinjenih nacija u Njujorku, kao i Univerzalna deklaracija o ljudskim pravima, prevedena na 365 jezika na zvaničnom sajtu Ujedinjenih nacija. Radi se o samo dva simbola posvećenosti ove organizacije etničkom i kulturnom mozaiku sveta. Evropska unija se, takođe, zalaže za sociokulturni diverzitet i ostvarivanje jednakog prava svih ljudi na kulturu, ističući kao svoj moto „Jedinstvo u raznolikosti“. UNESCO je, recimo, zaokupljen problemom izrade i primene normativnih instrumenata za očuvanje kulturne raznolikosti i zaštitu kulturnog identiteta različitih pojedinaca, naroda, nacija, nacionalnih manjina i drugih manjinskih zajednica. Zapravo, u okviru brojnih međunarodnih institucija i organizacija traga se za pronalaženjem adekvatnih rešenja koja bi, u različitim kontekstima – šansama i pretnjama globalizacije – omogućila društvima da neguju pluralizam i dele osećaj pripadnosti istoj državi. Smatra se da je kulturna raznolikost neophodna za čovečanstvo kao biodiverzitet za prirodu, pa se naglašava da napredovanja društva nema bez negovanja sopstvene i prihvatanja tuđe kulturne posebnosti. Nažalost, treba reći da je izvan ove sladunjave birokratske retorike, stvarnost obeležena različitim iskustvima u pogledu odnošenja prema kulturnim raznolikostima. Neka od tih iskustava, obeležena netolerancijom i nasiljem, srozavaju ljudski duh u potpuni iracionalizam.“

Da li to znači da kulturne raznolikosti danas u svetu nisu opšte prihvaćene?

„Ne postoji zajednički tretman, niti univerzalni demokratski model regulisanja kulturnih raznolikosti i prava manjinskih zajednica, jer su države, u većoj ili manjoj meri, slobodne u izboru i primeni međunarodnih normi i principa u okviru sopstvenog

**„Kulturne raznolikosti
- izraz slobode koju ljudi
imaju i izbora koji oni
donose.“**

zakonodavstva. Neophodno je pravno (normativno), ali i faktičko priznavanje pluralizma, uvažavanje posebnosti Drugih, što često izostaje u pojedinim zemljama. Zato se može reći da su savremena multikulturalna društva istovremeno *obogaćena* i *opterećena* kulturnim raznolikostima u svakodnevnim praksama *ostvarivanja* i *osporavanja* demokratije. Sasvim je izvesno da se ljudi razlikuju ne samo po kulturi kojoj pripadaju, već i po svojoj sposobnosti i spremnosti da uoče i prihvate kulturne

razlike. Činjenica je da sklonost ka stigmatizaciji pojedinaca koji se kulturno razlikuju od nas samih, egoizam nacionalnih identiteta, postojanje ksenofobije, predrasuda i stereotipa na kojima se temelji precepcija „drugih i drugačijih“, mogu značajno otežati međukulturnu komunikaciju i naglasiti sklonost ka preneglašavanju kulturnih razlika. Zato se kulturna

raznolikost često doživljava kao faktor podela i destabilizacije mnogih društava, pa u izvesnom smislu i kao generator krize sa kojom su suočene gotovo sve multikulturalne zajednice. Primer za to je odnos prema muslimanima u Americi, posebno nakon terorističkih napada 2001. godine u Njujorku, ali i sve veća islamofobija u evropskim zemljama, podstaknuta migrantskom krizom a osnažena desno orijentisanim političkim partijama i liderima u Evropi. Ostvarivanje poželjnog društvenog i političkog realiteta nije lako postići, o čemu svedoče mnoga društva uređena u skladu sa liberalnim i demokratskim normativnim načelima, u kojima zatvorenost, ksenofobija i zaziranje od različitosti još uvek otežavaju oživotvorenje multikulturalizma i interkulturalizma.

Čini mi se da se kulturne raznolikosti u savremenom svetu više podržavaju na nivou simboličkog slavljenja tradicija (poput ceremonije otvaranja Olimpijskih igara, recimo) ili svakodnevnog ritualnog slavljenja nacionalnih običaja, nošnji i kuhinja, koje je često podstaknuto komercijalnim interesima u promovisanju i brendiranju prostora (gradova, regiona). Kulturne raznolikosti su danas *upakovane* za potrošnju, više negoli što se podržavaju u pogledu stvarnog političkog usaglašavanja divergentnih interesa i podele političke i ekonomske moći između različitih etničkih i kulturnih, većinskih i manjinskih zajednica.“

Da li je i kako onda moguće uskladiti kulturne raznolikosti u jednom društvu i kako možemo znati gde je granica mojih/naših i tuđih sloboda?

„To je, zapravo, suštinsko pitanje. Da li tolerancija prema sistemu vrednosti drugih treba da prestane čim počne da ugrožava moje/naše sopstvene vrednosti? Kako se izboriti sa ovim problemom, a da pri tome drugima ne namećemo svoje vrednosti i time jačamo njihovo osećanje potlačenosti i gubitka autonomije?

Kulturne raznolikosti bi trebalo da budu izraz slobode koju ljudi imaju i izbora koji oni donose. Nevolja je, međutim, u tome što tradicionalne kulturne vrednosti u mnogim društvima često uključuju elemente koji nisu prilagođeni savremenom tumačenju ljudskih prava. Izvesno je da nisu svi običaji ili kulturne prakse usklađeni sa konceptom humanog razvoja (nošenje burki muslimanskih žena, ritualno obrezivanje dečaka, rana udaja devojčica, zloupotreba dečijeg rada, fizičko kažnjavanje zatvorenika i sl.). Možemo se složiti sa Dominikom Mojsijem koji je u svojoj sjajnoj knjizi Geopolitika emocija rekao da je apsolutni kulturni relativizam, poimanje da svako može da radi ono što mu je volja bez ikakvih ograničenja, podjednako opasan kao i netolerancija, jer vodi ka nekoj vrsti cinične neutralnosti i gubitku bilo kog sistema vrednosti. Zato kulturni antropolozi i sociolozi kulture, poput Nikole Božilovića, s pravom upozoravaju da kulturni relativizam ne smemo nekritički poimati - iz uprošćenog i bukvalno shvaćenog prava na razlikovanje može se stići do negacije kulturnih univerzalija, univerzalnih vrednosti i principa.

Interesantno je to što se vrlo često u postmodernoј teoriji procvat mnoštva kultura u savremenom društvu istovremeno tumači i kao činjenica i kao vrednost. Neki teoretičari, poput Terija Igltona, kritikuju takvo stanovište jer smatraju da raznovrsnost sama po sebi ne predstavlja vrednost. Argumentujući stav da nije svaka uniformnost pogubna, niti svaka

isključivost loša, Iglton u svojoj knjizi *Kultura* kaže: „Zabranjivati ženama da voze kola jeste vredno svakog prekora, dok isključivanje neonacista iz profesije nastavnika nije.“

Dakle, kulturne razlike je potrebno podvrgnuti nekoj vrsti vrednosne procene kako bi se osigurala solidarnost i bazičan konsenzus u pogledu univerzalnih ljudskih prava i vrednosti, i na tome zasnovan osećaj pripadanja istom društvu, državi ili ljudskom rodu u globalu.“

Kakav je odnos prema kulturnim razlikama u Srbiji i na Balkanu?

„Istorijski posmatrano, kolektivni identiteti na Balkanu izgrađivali su se vrlo jakim unutarnacionalnim određenjem (na osnovu porekla, jezika, vere) i težnjom da se, uprkos brojnim sličnostima, ipak pronađu obeležja koja bi omogućila jasno razlikovanje u odnosu na susede. Uzimajući u obzir fenomen *narcizma malih razlika*, o kome je pisao Sigmund Frojd, može se reći da je preterano naglašavanje kulturnih razlika na Balkanu dovelo do njihovog produbljivanja i do stvaranja prilično zatvorenih društava. U njima se etnička i kulturna raznolikost retko prepoznavala kao osnova pozitivne složenosti i komunikacije, a mnogo više kao činilac sveopšte unutrašnje destrukcije zajednica. Konstruisanjem različitih mitova prenaplašavao se značaj vlastitog naroda, istorije, kulture, religije. Zato je kulturni saživot na Balkanu, naročito poslednjih decenija, doživeo svoj politički neuspeh, pa je tako bogatsvo različitosti poslužilo ne kao osnova povezivanja i saradnje, već kao osnova za raspad nekadašnje Jugoslavije i sukobljavanje različitih naroda.

Pod bremenom takvog istorijskog nasleđa, usled manipulisanja identitetima i stereotipnim rasuđivanjima, kultura i danas često (p)ostaje instrument političke mobilizacije. I danas se na našim prostorima konflikti hrane kulturnim raznolikostima, jer politički i ideološki bivaju njima podstaknuti. Kako drugačije objasniti incident koji se nedavno dogodio u Splitu, kada su hrvatski navijači, naočigled svojih sugrađana, napali i pretukli vaterpoliste Crvene zvezde, kojima se *omaklo* da u kafiću progovore srpskim jezikom ili nespretno pokažu obeležja srpskog sportskog kluba na svojim majicama. Međutim, diskriminacija različitog ne zaustavlja se na granici nacionalne i etničke pripadnosti. Ona često zadire i u socijalne statute, fizičke sposobnosti i zdravstveno stanje ljudi – usmerena je prema svemu što je različito: prema invalidima, ženama, rodnim razlikama, seksualnoj i političkoj orijentaciji. Reč je o tipičnoj socijalnoj distanci (netrpeljivosti i netoleranciji) koja je, prema aktuelnim istraživanjima u Srbiji i na Balkanu, najsnažnije izražena prema Romima, malim verskim zajednicama i LGBT populaciji – odnosno, prema kulturnim posebnostima koje se odnose na njihov život u svakodnevju.“

Da zaključimo – raznolikosti same po sebi ne odvajaju ljude. Ono što razdvaja je nedostatak senzibilisanosti da se te raznolikosti prihvate na nivou pojedinaca i usklade na nivou grupa i zajednica. To zavisi kako od individualne svesti, tako i od demokratskog potencijala multikulturalnih društava i njihove spremnosti da kreiraju i implementiraju antidiskriminativne norme, vrednosti i prakse, obezbeđujući pravo na različitost i jednak tretman svim članovima društva. Zaista sam ubeđena u to da spoznajom drugih i prihvatanjem mogućnosti postojanja različitih iskustava i potreba određujemo sopstvenu specifičnost i shvatamo da je ona samo jedan od mnoštva oblika ljudskog postojanja. Postoje brojni i kulturno raznovrsni načini da se bude čovek.

Intervju sprovela: Miljana Živić, studentkinja sociologije

KULTURA STARENJA

Tokom istorije u Srbiji sa promjenama u društvenim sistemima i uređenjima, dolazilo je i do promjena pogleda na određene društvene grupe. Danas podliježu stereotipima i marginalizuju se one grupe, koje su nam nekada bile od velikog značaja. Ne možemo reći da je tako davno bilo vrijeme kada su prenosioci znanja, vještina i životne mudrosti bile upravo starije osobe, ali su se vremenom izmijenili pogledi na kulturu starenja. Svako društvo oblikuje svoju omladinu, a naposljetku dobije starije kakve zaslužuje. Stariji su se ranije poštovali kao mudraci, kao životni učitelji, pružali sva svoja znanja i prenosili životna iskustva mlađima, a danas se upravo prema pripadnicima treće dobi rađaju stereotipi pasivnih osoba, gundala bez volje za životom koja predstavljaju samo teret mlađim naraštajima.

Ljudski vijek prolazi kroz tri životna doba, mladalaštvo, odraslo doba i starost. Svako doba nosi svoje breme, ali i svoju ljepotu. Čovjek kada je mlad, pun je života, pun je volje i interesovanja za svijet oko sebe, ali tada nema dovoljno znanja da iskoristi moć volje i snage koju nosi u sebi. U drugoj životnoj dobi, pojedu nas brzi životi kakve nas ovaj vijek tjera da živimo. Ljudi se žure na posao, trude se da napreduju u svojoj karijeri, ili se bore na rubovima egzistencije. Tada ulaze u ozbiljnije emocionalne odnose, pokušavaju postići uspjehe kako na ljubavnom, tako i na roditeljskom planu, ali se na kraju često može desiti da ih preplavi tempo kojim trče kroz vrijeme. Zatim slijedi treća životna dob. U ovoj dobi čovjek postaje svjestan prolaznosti svoga života, prolaznosti one fizičke moći koju je imao kada je bio mlad, prisjeća se onoga izgleda koji je imao kada je odrastao i lagano počinje da se oprašta od tog odijela koje je nosio do tada. Počinje se cijeniti zdravlje, više nego ikada ranije jer tada se lako osjeti svaka promjena vremena. Bučnija muzika kod komšije postaje nikada glasnija, a životne odluke se sve brže smjenjuju u glavi kao filmovi na platnu kojima će se na kraju uputiti aplauz, ili će se nezadovoljno izaći iz bioskopa lošim odabirom filma. Tada se postaje svjestan i toga da nema nazad da se isprave odluke. Ne može se vratiti vrijeme i biti bolji roditelj, ispraviti postupke i biti odaniji supružnik, ili odabrati srećniju profesiju i živjeti drugačijim životom. Onako neuk i pun snage i volje, čovjek bira posao, supružnika, način roditeljstva, mjesto u kome živi, proslave koje posjećuje, predstave kojima aplaudira i muziku uz koju se opušta, ali kada se stari, tada stvari mijenjaju svoj tok. Tada se penzioniše i čovjek se rastaje od posla koji je radio godinama. Oprašta se i od osobe koju je volio cijeloga života. Djeca mu odlaze u potrazi za svojim životima, a on ne želi da im je na teretu. Ostaje u mjestu koje je odabrao za život, a koje se vremenom promijenilo i sada ga možda ne prihvata takvoga kakav je bio čitavoga života. Nije više u koraku sa vremenom. Ne posjećuje više proslave, možda ga sprejačava bolest, a možda ga samo niko ne poziva. Ne ide više na predstave jer mu je dosta glume u životu, a muziku ne sluša više jer se ne proizvode rekorderi i kasetofoni na kojima bi pustio kasete one muzike koju je nekada birao, ili mu samo više nije do toga jer ga guši tuga za gubicima koji su ga snašli. Da li je ovo sve istina? Da li moramo tako svi da završimo?

Da li smo mi krivi za to što se naši stari osjećaju odbačeno, kao teret, kao neko ko je takav svima suvišan? Ja mislim da jesmo. Starije osobe predstavljaju posebnu grupu naše

populacije. Nalaze se na sudaru vremena i životnih okolnosti, sa bremenom godina i gubitka bračnoga partnera koji je tada već neminovan. Promjenama životnih navika, onda kada više ne postoji ništa što se zove obavezom. Teško se nositi sa svim što život nosi. Narušeno je zdravlje, životni standard, ali i psihičko i emotivno stanje. Postaje se svjestan trajanja životnog vijeka, koji tada počinje ubrzano da curi, kao pješčani sat sa posljednjim zrcima pijeska. Živimo u informatičkom društvu, gdje se nepismenim i neukim smatraju oni koji ne poznaju tehnologiju i ne rukuju sa njom. U vremenu kada su se pomjerile granice i kada ništa nije onako kako je bilo ranije. Podaci popisa kažu da je Srbija zemlja koja ima veliku većinu populacije koja pripada starijim osobama, što bi trebalo da ukaže na to da naša zemlja njima treba da pruži veliku pozornost i podršku. Da li je starost uopšte biološka ili društvena odrednica? Rekla bih da je prema društvenim standardima, starija osoba svako ko ima preko 65 godina, ali biološku odrednicu još uvijek vrjednuje ništa drugo nego zdravlje. Pitala sam se kada prestaje volja za životom, i da li uopšte mora da dođe do toga ili je to samo stvar odluke. Šta uopšte danas radi treća generacija u Srbiji, koje su njene potrebe, a koje želje? Zanimalo me je šta naši stariji imaju da kažu o kulturološkim promjenama pogleda na tu životnu dob. Iskreno, najviše me je zanimalo koliko smo mi krivi za to kako se oni osjećaju. Odgovore na ova, ali i mnoga druga pitanja koja sam imala, pronašla sam u jednom Niškom staračkom domu. Iz razgovora sa svjedocima treće dobi, saznala sam da starost nije ono što mi mislimo da jeste. Želje nikada ne prestaju, potreba za zagrljajem i toplom riječju ostaje ista. Nikada se ne promijeni volja za šetnjom sa društvom po parku, ili čitanjem dobre knjige. Voli se istom jačinom kao nekada, a usudim se reći možda čak i jače od toga. Raduje se razgovoru, sunčanom danu i ljubaznim osobama. Znanje ne prestaje da se vrijednuje, naprotiv, tek tada počinju prava razmjenjivanja iskustava. Tek tada se može diskutovati o tome šta život nosi sa sobom. Moraćete da priznate da samo oni znaju istinu o tome. U smiraj života dolazi razmišljanje o odlukama koje su donešene u životu. Praštaju se sebi one pogrešne i grle se one koje su bile i ostale prave. Nije bitno da li ste u životu bili pukovnik, trgovac, tekstilac ili advokat, bitno je da li ste bili srećni sa tim što ste radili. Kao što sam rekla, nije volja ona koja eskalira i prouzrokuje pasivnost, ali sam saznala šta jeste. "Vreme stane kada vas odbaci sopstveno dete koje ste podizali na noge sve dok su vas vaše služile, čovek ostaje nemoćan i sam onda kada ode osoba koja mu je u životu bila tvrđava", kako je rekao jedan divni čovjek kog sam tada upoznala. Zamislite samo koliko moć ta riječ nosi sa sobom. Tvrđava. Oslonac i skrovište, izolacija od svijeta na mjesto gdje uvijek ima ljubavi za vas, nešto čemu vrijeme ne može baš ništa, nešto što ima istoriju i što će u vama živjeti vječno, čak i onda kada je sruše oluje života. Niko nije kamen, svima treba šetnja po parku i šolja razgovora, barem toliko da dani na kalendaru ne teku tek tako, bez riječi i bilješke. Starije osobe i dalje vole filmove, ali gledaju ih samo ako ih vid i dalje služi, baš kao što čitaju i knjige. U pozorište im se možda ide, ali nema ko da ih odvede na štakama ili u kolicima, onda kada se ne usuđuju i ne mogu sami to da učine. Nikada ne prestaje ljubav prema muzici, ali ih nekada tuga toliko lomi, da žalost svoju nose u tišini. Pitala sam se da li žale što su starost dočekali u Srbiji, a onda su me u par riječi naučili da oni jesu Srbija, iako nisu bili svjesni da su mi odali tu tajnu. Ljubav je to što oni osjećaju kada jutrom otvore prozore domova koji nisu njihove kuće, a vazduh koji udahnu bude baš onaj iz njihove zemlje, tada ipak znaju da negdje i dalje pripadaju. Vazduh zemlje za koju su se borili, zemlje kojoj su djecu rodili, one zemlje čije su stubove oni izgradili. Pitam se samo kako im vraća ta zemlja, djeca, to društvo u kom misle da više

nemaju mjesta. Kažu da su se stariji u njihovo vrijeme mnogo više poštovali, da danas mladi više ne gledaju na starije sa poštovanjem, pa čak da ne žele bolesnom da ustupe mjesto u gradskom prevozu. Kažu takođe da su svjesni da su teret, bolesni ili samo zarobljeni u svojoj tuzi i samoći, te da neće da ih trpe njihova djeca. Čak iako bi voljeli i ako postoje mogućnosti, da ih njihova djeca ne žele u svojim kućama. U domove odlaze tražeći nekoga sa kim će da provode vrijeme, nekoga ko će da ih pazi onda kada im nije dobro, nekoga ko će da im popuni onu prazninu koju nose u sebi, ali pronalaze samo hodnike koji mirišu na bolnice i generaciju koja nosi isti izraz lica kao i oni. Stariji su u samoj istoriji Srbije, ali i u svijetu, bili veliko bogatstvo i ravnali su se sa svetosti jer je životni vijek bio znatno kraći. Pomijeranjem granica, mijenjala su se i društvena shvatanja. Pisanim tragovima, gubila se potreba za usmenim predanjem i za prenošenjem sa koljena na koljeno. Odnos prema pripadnicima trećega doba postaje stvar lične prakse, pa se tako danas prema našim precima odnosimo onako kako nalažu navike naše porodice. Ne može se reći da i porodica vremenom ne gubi svoj smisao i sjaj, jer u 21. vijeku upravo individualnost i sloboda volje jesu nešto što predstavlja idealan model društva. Ipak, uprkos svim promjenama, u krvi našeg naroda i mentaliteta jeste bliskost i međusobna pomoć. Svaka praksa suprotno od toga, jeste ništa drugo nego iskakanje iz svoje kože i rezanje svojih korijena. Kultura starenja u Srbiji oduvijek je bila daleko najpoštovanija, jer su se za sve najvažnije odluke pitali baš oni najstariji muškarci u porodici. Znalo se ko sjedi na čelu stola, to mjesto je za onoga ko se u našoj tradiciji naziva glavom porodice. Gledamo li sa aspekta vjere, slavski svijeća se pali u kući najstarijeg, koji je nosilac slave dok je živ. Osvrnemo li se na obrazovanje, bez dana škole naši preci su bili spremni da odgovore na sva pitanja koja im je život nametao. Biti gladan, napušten i bolestan, prepušten samome sebi, bilo je nezamislivo. Nije tako davno bilo vrijeme kada nismo mislili samo na sebe. Srbija je bila velika porodica, a kao takva mogla je da se iznese sa svim nedaćama koje su joj dolazile u susret. Danas, plašim se, zaboravili smo da ni jedan mehanizam ne radi ako mu zakaže po koji dio. Naši stariji ne zaslužuju od nas ovo što im priređujemo. Imaju oni želje, ali im mogućnosti ne dozvoljavaju da ih ostvare. Neko ko ih voli, mogao bi to. Svi mi koji smo na početku života, mogli bi da im uputimo po koji osmijeh u parku, da im pomognemo da odnesu kese koje su im teške, da ih podignemo ako padnu na ulici. Možemo bližnjima da čitamo knjige onda kada više ne vide ili da ih odvedemo u pozorište onda kada ih noge slabije služe.

Da razgovaramo sa onima koji su izgubili osobu koju su voljeli i da im pomognemo da pronađu izgubljeni smisao ustajanja u jutro. Možemo da skuhamo za njih ono što vole da jedu, onako kako su bake nama kada smo im kao mali tražili palačinke. Da se kartamo sa njima, onako kako su i oni sa nama kada još nismo znali da brojimo preko deset.

Možemo mi mnogo toga, ali se sebični okrećemo svojim životima i problemima koji su veći od bilo čije muke koju nosi u grudima. Zaboravljamo koliko su se baš ti stariji trudili da nas nauče da hodamo i koliko su strpljenja imali kada smo ih pitali da nam kažu ime svakog predmeta i da nam objasne sve što nas zanima. Ti stariji i danas mogu mnogo toga da nam kažu, da nas nauče kako znamo kada je neko pravi za nas, a kako da se izborimo sa svim krivima? Kako da biramo posao za sebe i kako da se nosimo sa razočarenjima koja on nosi sa sobom? Možemo li stvarno da budemo uspješni roditelji, saradnici i prijatelji, ili neko polje

uvijek mora da trpi zarad drugog. Pustimo ih da nam ponovo pokažu koliko je topao njihov zagrljaj i koliko se njihove riječi urezuju u naše sjećanje. Onoga trenutka kada nas napuste, kasno je plakati za tim sto nismo više, bolje i drugačije. Baš kao što je u starosti kasno plakati za mladosti. Imamo samo danas, trebalo bi da na vrijeme naučimo koliko je taj dan bitan. Ja vjerujem da je današnji dan najvažniji, i juče mi je bio, a i sutra će. Danas promijenite svoje poglede, navike, danas posjetite one koji najbolje poznaju taj dan, možda vam otkriju nešto što niste znali...do danas.

Autorka: Anja Komljenović, studentkinja socijalne politike i socijalnog rada

“NO ELDERLY PERSON SHOULD BE LIKE AN “EXILE” IN OUR FAMILIES. THE ELDERLY ARE A TREASURE FOR OUR SOCIETY.”

POPE FRANCIS

INTERVJU

ŽIVOT U SRBIJI I ENGLESKOJ

Ispitanica je poreklom iz Engleske, živi u Srbiji već dvadeset pet godina. Radila je kao profesor na Filozofskom Fakultetu u Nišu, na departmanu za anglistiku. Njeno savršeno poznavanje srpskog jezika, omogućilo joj je da na adekvatan način uspostavi komunikaciju sa svojim studentima prilikom držanja nastave. U intervjuu nećemo otkriti njen identitet.

Ispitanica je udata za Srbina i živi u kući koju dele sa još jednom porodicom, veoma je komunikativna i navodi da nikada nije imala problema sa uklapanjem u ovu sredinu. Srbiju ne doživljava kao „tuđu“ zemlju, ovde nikada nije imala probleme i karakteriše Srbe kao „*gostoljubiv narod*“ sa kojima nikada nije imala probleme.

Kakve razlike primećujete u kulturama Srbije i Engleske?

„Engleska je veća država, ima mnogo ljudi i međuljudski odnosi nisu kao u Srbiji. U Londonu ima mnogo različitih nacija i veroispovesti, što ovde u Nišu nije čest slučaj. Ovde se ljudi više poznaju i lakše stupaju u međusobne odnose. Volim srpsku kuhinju, pasulj je moja omiljena hrana, naravno i sarme, mislim... ko ne voli sarme? Znam da je to specijalitet turske kuhinje, ali ovde sam ih prvi put probala i odmah su mi se dopale.“ Govorila je i o hrani u Engleskoj napomenuvši kako ne može izdvojiti neko posebno tradicionalno jelo, ali voli da ode pored plaže u večernjim časovima uz brzu hranu i malo alkohola. Ovako je to opisala:

„Obožavam da šetam noću pored plaže, ljudi u Engleskoj vole brzu hranu, moja omiljena je *“fish and chips”*, to je riba sa krompirićima koja odlično ide uz limenku piva, ne mogu to da nazovem tradicionalnom engleskom hranom, ali mogu da kažem da je ljudi tamo obožavaju.“

Ispitanica je napomenula kako je puno putovala, susretala se sa različitim narodima, prepoznala je stereotip vezan za Engleze, kako ih tumače kao „hladne“, zatvorene ljude, što je njoj bilo čudno jer ona svoj narod tako ne doživljava. Ona kaže: „Ja mnogo volim da se družim, volim da putujem, da upoznajem različite ljude, to je mnogo lepo, tako sam i došla ovde i upoznala svog muža. Ispitanica radi kao lektor knjiga, dobro poznaje srpsku gramatiku, skoro je pa neprimetno da nije odrasla u Srbiji. Osim par slova, rečenice govori tečno, na pitanje šta joj je bilo najteže da nauči u oblasti gramatike, ona odgovara: “Ovde stalno čujem kako je srpska gramatika teška zbog padeža, ali oni meni nisu predstavljali nikakav problem. Najteže mi je bilo da naučim svršene i nesvršene glagole, to me je najviše bunilo, dok nisam savladala .”

Kako Vam se dopada muzika u Srbiji?

„Ne dopada mi se turbo folk, ili kako se već zove... ali mi sviđa da slušam uživo pesme u kafanama, one su mi i na početku lepo zvučale, mogu da prepoznam srpski mentalitet kroz njih, ipak se razlikuju od onoga što je sada popularno u Srbiji. Moja najdraža srpska pesma bila bi „Miljatska“, znate onu: „Ko bi reko čuda da se dese...”

Kakva je muzika u Engleskoj, da li mi možete preporučiti neku pesmu?

„Jao stvarno ne mogu sada da se setim, dugo nisam išla tamo.”(smeh).

Možete li mi preporučiti neku knjigu Engleskog autora?

“Mogu skoro sam je pročitala: *“The Curious Incident of the dog in the nightime”* - Mark Itadden, nisam sigurna da li je prevedena na srpski.”

Vi ste protestantkinja, zar ne?, kakve razlike primećujete u Vašoj i pravoslavnoj religiji, kojom ste okruženi?

“Pravoslavci imaju drugačiji pogled na Boga, i nekako ne posećuju crkvu tako često kao protestanti, oni uče da je Bog daleko, dok mi verujemo da je Bog tu i da mu se možemo približiti. Češće smo u kontaktu sa sveštenicima.”

Da li biste mogli da nam kažete neki tradicionalni običaj koji se praktikuje u Engleskoj? “Nisam

sigurna, osim odlazaka u crkvu kod vernika. Ali recimo ispijanje čaja sa porodicom u 16h, ovde sam pročitala u udžbenicima da piše da je tradicija ispijanja čajeva u Engleskoj u 17h, ali to nije tačno. Englezi se drže ove tradicije zbog druženja, nešto slično ispijanju kafe u Srbiji. Ali ja i više puta dnevno pijem čajevе, jer ih obožavam. Skoro su mi dolazili gosti iz Indije, cela kuća je mirisala na njihove začine, oni prave prelepu hranu, a i njihovi čajevi su izvrsni. Žao mi je što ih nisi srela, i njima se dopada boravak u Srbiji.”

Šta mislite o srpskim običajima? Da li biste nam naveli neki od njih?

„Iako sam dugo ovde ne mogu da kažem da znam mnogo običaja, ali bih izdvojila nešto što bih pre nazvala sujeverjem. Ljudi ovde često kucaju u stol, to im je *“daleko bilo”* za ono što ne žele da im se desi, u početku mi je bilo veoma čudno. Zanimljiv je strah od promaje, ljudi u Srbiji veruju da će ih promaja ubiti (smeh), mi to zovemo svež vazduh.“

Za kraj, da li nam možete reći neku Englesku poslovicu?

„Ako nemate psa, moraćete sami mahati repom (smeh), poučno zar ne?“

„Don't keep a dog, and bark yourself.”

Autorka: Milica Bogdanović, studentkinja sociologije

INTERVJU

ŽIVOT KINEZA U SRBIJI

Proučavanje orijentalne kulture može biti pravi izazov, njena misterioznost je ono što je čini privlačnom. Kroz proces globalizacije, postaje moguće spoznavanje različitih kultura širom sveta. Tako je deo Kine zaživeo u Srbiji posredstvom kineskih restorana, prodavnica, ali i jogom kao relaksirajućom disciplinom. U želji da spoznamo i perspektivu kineskog stanovništva u Srbiji spovedena su dva intervjua sa vlasnicom restorana "Hai Tun" i prodavačicom u kineskoj prodavnici "Panda". Oba lokala nalaze se u samom centru grada Niša. Može se još dodati da su ovi objekti u velikoj meri posećeni od strane srpskog stanovništva. Može se uočiti da su Kinezi u Srbiji zatvorena grupa iz razloga što su samo dve ispitanice pristale na intervju, obe su odbile da se fotografišu i daju otvorenije iskaze o svom boravku u Srbiji, iako im je objašnjeno da će članak biti upotrebljen u naučne svrhe.

Poseta crvenim lampionima: Dobrodošli u restoran.

Koliko ste dugo u Srbiji?

„U Srbiji boravim već 19 godina.“

Da li uočavate razlike između kineske i srpske kulture?

„Da, razlike su velike i primetne skoro na svakom koraku, ipak mogu da kažem da je u Srbiji baš lepo, nikada ovde nisam imala probleme, ja ne razumem dobro srpski jezik, jer ne komuniciram mnogo sa Srbima, mi se uglavnom držimo zajedno. Većina mojih zaposlenih su Srbi, tako da oni posreduju između mene i mušterija, ukoliko neko od njih poželi meni da se obrati. Na srpskom znam samo neke ključne reči, jela, cene.“

Po čemu se Kina i Srbija razlikuju?

„Kina je mnogo veća od Srbije i ima mnogo više ljudi na ulicama, ljudi se drugačije ponašaju. Kina je mnogo "modernija", prilikom ulaska u bilo koju instituciju, market, autobusku stanicu, možemo koristiti najnoviju tehnologiju, ali odnosi u porodici su zatvoreniji nego ovde, ja sam morala da slušam svog oca prilikom donošenja svake odluke. Naša hrana je drugačija, iako sada boravim u Srbiji moram priznati da jedem isključivo kinesku hranu.“

Da li ste probali neku srpsku hranu i kako vam se dopada?

„Probala sam roštilj i nije mi se dopao.“

Da li vam je nepoznavanje srpskog jezika predstavljalo problem prilikom boravka ovde?

„Nije, kao što sam već rekla ne zalazim mnogo u razgovor sa Srbima.“

Šta mislite o tome što mladi iz Srbije odlaze u Kinu da bi našli posao?

„Nisam mnogo informisana o tome, ali žašto da ne, Kina je velika zemlja puna mogućnosti.“

Da li se Srbi često hrane u Kineskim restoranima?

„Da, Srbi vole Kinesku hranu, naručuju sve vrste nudli, ali i jela sa piletinom, koja su čini mi se, najpopularnija.“

Uzevši u obzir problem sporazumevanja, bilo je poteškoća sa dobijanjem odgovora na većinu pitanja. Moguće je izvesti zaključak o tome kolika je distanca između Kineza i ostalih etničkih grupa u Srbiji, jedan od komentara ispitanice bio je: „Obično izbegavam da odgovaram na pitanja i da uopšte ulazim u konverzaciju, ali eto sada sam pristala.“

Pitaj nju za cenu? – Tržni centar “Panda”

Na samom ulazu moguće je primetiti distancu koja se javlja između Srba koji rade u obezbeđenju ili kao prodavci i Kineza za kasom. Gotovo ni jedna osoba kineskog porekla nije znala srpski ni najmanje, sve do jedne žene koja je prodavačica.

„Ovde sam već šesnaest godina, ne sviđa mi se ovde, osećam da sam u tuđini. Volela bih da se vratim u Kinu, tamo su moja deca i moji prijatelji. U početku sam često putovala, ali u poslednje vreme sve ređe i ređe. U poslednjih godinu dana otišla sam samo jednom i to za Novu godinu. To je prelepa manifestacija, ono što je vidljivo preko televizije nije ni približno energiji koju osetite dok ste tamo. U Kini je prelepo, volela bih da nisam morala da se odselim.“ Ispitanica nije želela da navede tačne razloge za odlazak iz Kine.

Šta Vam se najviše dopada u Srbiji?

„Ljudi su vredni i samo to.“

Da li ste probali srpsku hranu?

„Jesam, ne dopada mi se uopšte, ništa ne može nadmašiti ukus kineske hrane.“

Ljudi iz Kine čine posebnu etničku manjinu, izdvojenu po svojoj kulturi, nacionalnosti i religiji. Moguće je primetiti koliko im je bilo teško da se oslobode u diskusiji sa istraživačem. U oba slučaja bilo je poteškoća sa sporazumevanjem, ispitanice nisu poznavale dobro srpski jezik, ispitanica iz prodavnice je malo bolje poznavala jezik u odnosu na ispitanicu iz restorana, ali se nisu ni snalazile sa engleskim jezikom. Mala doza nepoverljivosti pri davanju odgovora bila je uočljiva, naročito kod druge ispitanice.

Srbi znaju za kineske radnje sa robom, kineske restorane, preko medija i knjiga se često informišu i o kineskoj kulturi, ali malo ko u Srbiji zna nešto o njihovom životu ovde. Iz navedenih intervjuua, može se zaključiti, da Kinezi ne dolaze često u kontakt sa Srbima, osim ako ne dele isti radni prostor. Ta distanca im onemogućava da savladaju jezik i posle toliko godina provedenih u Srbiji. Ono što se može smatrati evidentnim jeste činjenica, da bez obzira što su daleko od svoje zemlje, njihov jezik i njihova kultura biva očuvana u malim zajednicama. Kroz pomenutu distancu primećuje se i velika doza etnocentričnosti kod pripadnika kineske nacionalnosti u Nišu, što bi bilo interesantno za diskusiju na dan okruglog stola.

Čuvaju svoje međuljudske odnose, daleko od površnih pogleda slučajnih prolaznika.

Svoj duh obogatiti i svoje srce olakšati, svoj jezik odmoriti i svoje ruke umoriti, polako jesti i brzo spavati – u tome je sva mudrost.

Kineska narodna poslovice

Autorka: Milica Bogdanović, studentkinja sociologije

ROK KULTURA

Ako bismo govorili o rok muzici, u globalu, znamo da je naša scena u dobroj meri zavisila od Zapada, tj. naša muzika se bazirala na svetskim hitovima koji su uglavnom dolazili iz Engleske. Iako je danas dostupniji materijal iz svih delova sveta, čini mi se da se kreativnost razvija u većoj meri nego onda, tako da je danas rok muzika mnogo opširniji pojam nego što je nekada bio. Smatram da je rok muzika jedan od nosećih stubova ne samo u muzici, već u opštoj kulturi jednog naroda, što se kroz vreme već i pokazuje.

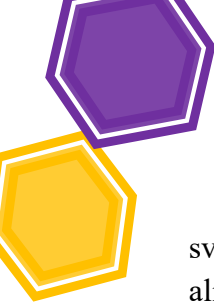
Rok muzika je vršnjak televizije i jedan od većih problema jeste taj, da su do 90-ih godina rasle istim tokom i donekle u istom pravcu, što danas baš i nije tako. Predstavljanje sunda i kica je ono što najviše truje kulturu, pa samim tim i muziku kojom se bavim.

Naravno, filozofiju ostavljamo za one koji se bave time, što se mene lično tiče, mogao bih reći nešto o sceni na jugu Srbije, tačnije Kuršumliji, koja je u ovom vremenu napravila jedan od vodećih događaja u regionu! Zapravo reč je o Kuršumlijskoj Gitarijadi. U Kuršumliji je oko 2010. godine postojalo čak 7 bendova i Gitarijada je jednostavno proizvod njihovog rada i truda da zadrže i unaprede ono najpotrebnije kulturi. Udruženje Kuršumlijska Gitarijada je osnovano 06.06.2016. godine i jedan od najbitnijih podataka jeste taj da se za tri godine prijavilo više 150 autorskih bendova za učešće na Gitarijadi! To nam je satisfakcija da nastavimo da radimo, a u celu priču je uključena omladina Kuršumlje koja nosi celu priču. Gitarijada uključuje ne samo bendove, već i plesne grupe (Ragnarok), likovne kolonije, kamp, foto sekcije, muzičke i likovne radionice i mnogo toga, ali o samoj manifestaciji neću puno jer je to svakako događaj kojem treba prisustvovati. Što se tiče regiona, Niš i Pločice su imali dosta razvijeniju cenu, bend Majdan iz Niša je 2018. osvojio prvo mesto na Kuršumlijskoj Gitarijadi, dosta bendova sa juga, ne samo iz Niša, već iz Pirota, Leskovca, Vranja itd. se prijavljivalo za učešće svake godine. Ali je nekako u Kuršumliji postojalo najviše energije da se nešto pokrene i postane epicentar za razvoj svih tih veština.

Što se naših bendova tiče, Twisted Tales i Nevreme ostavljaju najveći trag i to su dva najveća kuršumlijska benda, koja se bave autorskim radom.

Generalno stvari koje povezuju kulturu, bilo da je slikarstvo, muzika, film, pozorište, sve nas vezuje ljubav, a ljubav je tema koja se sve manje nameće iz milion bezveznih razloga, ali smatram i to je neka moja poruka, da bismo više trebali da se držimo teme ljubavi, kako bismo i sami uživali u onim najiskrenijim emocijama koje nas pokreću!

U Kuršumliji ne postoji škola gitare, ali smo napravili Gitarijadu, nemamo pozorište, nemamo bioskop, ali smo uspjeli da napravimo par grupica koje se bave predstavama, nema doma kulture, besplatnih sportskih sala, ali imamo plesne grupe (Ragnarok), razumete šta hoću da kažem, snaga volje je ipak jača od bilo kojih uslova. Sve je već viđeno, ali sada je naše vreme da kroz sve prođemo i ostavimo trag.

Autor: Nikola Milisavljević

HIP HOP I MULTIKULTURALIZAM

Sometimes I feel like rap music is almost the key to stopping racism.

Ovo je citat osobe koja u svetu hip hop potkulture ima status Boga. Sa deset albuma i preko sto osvojenih nagrada za svoj rad, uopšte ne čudi zašto je to tako, naravno govorim o Eminemu. Ono što na prvi pogled jeste čudno, jeste to što je belac jedan od velikana pretežno crne potkulture. Ako se trudimo da bolje razumemo tu potkulturu i šta je za nju bitno, sve postaje mnogo jasnije. Nastao u Bronksu u poslednjim decenijama dvadesetog veka, hip hop se polako razvijao da bi danas bio jedan od elemenata *mainstream* kulture. Zbog svoje prilagodljivosti i ekstravagantnosti, mnogi koji nisu imali dodira sa tom potkulturom su prigrlili neke od elemenata. Ostaje pitanje, šta je to bitno u hip hopu i kako to utiče na njegovu inkluzivnost za gotovo sve društvene grupe? Na prvo pitanje odgovor je krajnje jednostavan i može stati u jednu reč - trud. Ako imaš talenta i ako se trudiš da budeš što bolji u tome što radiš, uspećeš.

Nije bitno da li govorimo o DJ-ingu, repovanju, plesu ili crtanju grafita. Trud će ti se vrlo izvesno isplatiti. Još jedna od stvari jako bitnih za hip hop je to što moraš da se dokažeš. Niko neće obraćati pažnju na tebe ako kažeš da si najbolji/najbolja. Dokaži ljudima da zaista jesi, ako si u pravu dobićeš *feedback* i poštovanje koje zaslužuješ. Ako se desi da ti je priča bez osnova, završićeš na smetlištu i bolje je da odeš da se baviš nekim drugim stvarima. Upravo zbog toga, hip hop ne zna za granice. Za osobu kojoj je to način života zaista nije bitno koje si rase, nacije, pola, starosti, seksualnog opredeljenja, verskog opredeljenja kao ni bilo koji drugi kriterijum na osnovu kojeg se ljudi dele. Bitno je da se trudiš da budeš što bolji u tome što radiš i da imaš *street credibility*. Pojam „*street credibility*“ se menjao i danas ga možemo skratiti samo na „*credibility*“ što se odnosi na to da se ne pretvaraš da si neko drugi, da budeš to što jesi i da budeš dosledan sebi. Takav pogled na svet je zaslužan za to što kulturne barijere u hip hopu ne postoje, ili su toliko male da se mogu zanemariti. Postoje dva procesa kada govorimo o multikulturalizmu u ovoj potkulturi. Prvi je rušenje barijera između nacionalnih kultura, drugi je rušenje barijera između ove potkulture i drugih oblika umetničkih izražavanja. Kada govorimo o prvom procesu stvar se čini mnogo jasnija, hip hop nije ni prva ni poslednja potkultura koja se iz svog središta proširila širom sveta. Tu se ne razlikuje naročito od rok, pank, džez ili druge vrste muzike. Isto kao što se ne razlikuje mnogo u odnosu na hipi, skinhead ili opet neke druge potkulture. Naravno da se nijedna od ovih kulturnih struja nije proširila odjednom i ravnomerno u svim društvima ali zaista se retko dešavalo da neka nova kulturna struja ostane u okviru jednog društva. Može se lako zaključiti da svaka kultura traži plodno tle gde će moći da raste i razvija se. Bogatsvo hip hopa je to što u određenoj meri može da nastane svuda. Originalno je nastao iz potrebe mladih crnih ljudi da

se njihov glas čuje. To su bili oni slojevi društva koji su bukvalno bili ostavljeni od strane društva i institucija, u potpunosti prepušteni sebi. U najvećem broju slučajeva bi se u takvoj situaciji očekivao totalni haos. Ne može se tvrditi da je u tim zajednicama vladao savršeni red, ali je bar nastalo nešto produktivno, nešto što postoji i danas i u čemu svakodnevno uživaju milioni ljudi. Hip hop je upravo kultura tih ljudi koji su ostavljeni, napušteni, bez previše šansi da od svog života stvore nešto. To je ujedno i njihova karta koja može da ih odvede nekoliko lestvica više u društvenoj stratifikaciji. Ovde se može napraviti komparacija sa pankom. Bez namere da bilo koju potkulturu potcenjujem, ukazaću samo na jednu ključnu razliku. Pank je pretežno potkultura nastala iz radničke klase, sa druge strane hip hop je potkultura onih slojeva koji se opisuju kao lumpenproletariat. Dok teorija kaže da je jedino što radnička klasa ima da iznese na tržište svoj rad, lumpenproletariat nema ni to. To su ljudi koji nemaju ništa a žele sve, žele to u velikim količinama i žele to što pre. Iz toga se javlja drugi proces, odnos hip hopa i drugih potkultura. Hip hop je lako prilagodljiv i danas njegovu publiku čine svi, od onih ljudi koji slušaju rok, do onih koji imaju prefinjen muzički ukus i uživaju u Mocartu, Bahu, Betovenu. Ako vam je teško da poverujete u ovo, možda će vas interesovati da pogledate jedan primer iz BiH. Neću vam ništa otkrivati, pogledajte. Osim toga ova potkultura je izvršila uticaj i na to kako se ljudi oblače, kako pričaju, kako gledaju na svet. Uticaj je zaista prisutan, mada ga često ni sami nismo svesni. Naravno, često hip hop, odnosno rep muzika kao najpopularniji element ove potkulture biva optuživan za mizoginiju i preteranu naglašenost materijalnog. Optužbe za mizoginju se zaista teško mogu poreći, u mnogim pesmama i spotovima žene se svode na objekte ali to nije *differentia specifica* rep muzike. Sa druge strane postoji gomilu pesama koje govore o pravoj ljubavi, o poštovanju prema ženama a naročito prema majkama, ćerkama i sestrama. Isto tako, žene polako počinju da dobijaju dosta prostora i priznanja i to ne samo u okviru rep muzike. Za potrebe ovog teksta spomenuću samo Cardi B i Nicki Minaj. Može se polemisati o njihovom muzičkom kvalitetu, ali one su svoju karijeru započele u hip hopu i nemaju nameru da odu. Što se tiče prenaglašenog materijalnog ne želim da to ni opravdam ni da osuđujem. Želim da vam predstavim zašto je to tako a odgovor je jako jednostavan. Kada uspete u životu, sasvim je verovatno da želite to da pokažete, ukoliko su vam šanse za uspeh bile nikakve, želja za pokazivanjem je tim veća. Zbog toga postoji potreba za skupim automobilima, nakitom, skupom odećom i ostalim stvarima. Tako pokazuju svima da nisu uspeli da ih slome, da nisu želeli da menjaju pravila igre. Prihvatili su igru koja im je nametnuta i iz nje izašli kao pobednici. Jedan tekst svakako nije dovoljan da se lepo opiše cela jedna potkultura i njen odnos sa drugim kulturama i potkulturama ali nadam se da sam vam bar zagolicao maštu i otkrinuo vrata nečeg novog.

REMINDE YOURSELF, NOBODY IS BUILT LIKE YOU. YOU DESIGN YOURSELF (JAY Z).

Autor: Vuk Dinić, student sociologije

INTERVJU

DIREKTOR NIŠKOG KULTURNOG CENTRA

SRĐAN SAVIĆ

S obzirom na to da je naša tema kulturne raznolikosti, želeli smo da vidimo kako predstavnik kulture u Nišu, direktor NKC-a, Srđan Savić, sagledava kulturu i njene aspekte koji su vrlo razgranati.

Da li tradicija može doprineti razvitku kulture u Nišu? Zašto?

„Sasvim je normalno da kada je u pitanju bilo koja ljudska delatnost da se kompletno novo stvaralaštvo zasniva na nekom prethodnom stvaralaštvu, gde je sam oslonac na tradiciju i sasvim normalan, i da je ono što u nekim oblastima što možemo nazvati tradicijom treba nadograđivati i tako bi se kultura razvijala u pravom smeru. Kao u bilo kojoj drugoj delatnosti ljudskog duha, tradicija je neminovnost bez koje nema temelja za budućnost, odnosno za dalji razvoj bilo koje oblasti ljudskog duha pa tako i kulture. Zbog toga, kultura neminovno proističe iz tradicije, jer tradicija predstavlja osnovu za dalji razvoj kulture. Bilo je nekada pokreta u oblasti umetnosti posebno kod avangardnih pokreta koji su želeli raskid sa tradicijom, međutim pokazalo se da ti pokreti nisu dovoljno životvorni da mogu da opstanu duži vremenski rok jer uvek ima nešto što je nastalo pre njih i sasvim je logično da ono što je nastalo pre njih je osnova za neka nova stvaralaštva. Kada se umetnost razvijala na harmoničniji način, kada su prethodni periodi predstavljali neku osnovu za dalji razvoj, razvijalo se bogato umetničko stvaralaštvo koje se granalo u raznim pravcima a u onim situacijama kada su pokušani radikalni raskidi sa prošlošću, uglavnom su to bili pokreti koji su bili kratkog daha.“

Koje kulturne manifestacije trenutno najbolje reprezentuju stanje u Nišu?

„Niš je veliki grad, kulturni, univerzitetski pa i privredni centar, ne samo Nišavskog okruga, nego i Istočne Srbije i sasvim je logično da kada je reč o velikom gradu nije dovoljno reći da jedna manifestacija oličava jedan grad. Mi u raznim domenima imamo reprezentativne manifestacije koje su tokom vremena postale simboli Niša, ili što bi se modernim rečnikom reklo brendovi Niša, neke od manifestacija koje najbolje oslikavaju naš grad je ono što jesu njegove najpozitivnije odlike svakako **Festival glumačkog ostvarenja igranog filma u Nišu.**

To je festival koji i dalje ima visok dignitet ne samo kod nas, nego i u regionu, zadržao je te neke svoje inicijalne karakteristike, ostao jedinstven jer se vrednuju glumačka ostvarenja, i naravno, to je festival koji ima pouzdanu publiku, odnosno, veliki broj posetilaca i svake godine u poslednjoj trećini avgusta izaziva veliko interesovanje.

Ne treba smetnuti sa uma ni

internacionalne horske svečanosti. To je još jedan od festivala koji oličava naš grad. Niš je daleko poznat kao grad horskog pevanja sa vrhunskim horovima koji su osvajali brojne nagrade u svetu i potpuno je bilo normalno da ovde bude napravljen jedan reprezentativan festival kao što su horske svečanosti koje su nekada bile jugoslovenske horske svečanosti a sada je to festival koji je internacionalnog međunarodnog karaktera gde redovno gostuju najreprezentativniji horovi iz raznih krajeva sveta a i dalje dominiraju horovi sa teritorije nekadašnje Jugoslavije. Dakle, to je još jedan vrhunski festival koji privlači veliku pažnju. Ne bi trebalo smetnuti sa uma ni NIŠVILLE, to je džez festival koji je vremenom uspeo da postane jedan od najznačajnijih festivala ove vrste u ovom delu Evrope i koji je postao veoma intrigantan ne samo za domaće nego i za inostrane posetioce. Nišvil je istovremeno i kulturni i turistički centar, jer u to vreme kada se taj festival organizuje dodje mnogo gostiju iz okolnih zemalja da bi uživali u gospodskoj džez muzici tako da je i ovaj festival postao prepoznatljiv simbol grada. Niš organizuje i druge manifestacije, poput Velikog sajma knjiga, koji je najveći posle sajma knjiga u Beogradu gde je takođe organizacija niškog kulturnog centra, imamo i druge manifestacije i u drugim oblastima što znači da kada je u pitanju veliki grad, veoma velika sredina, veoma je teško izabrati jednu manifestaciju koja na najbolji način oličava grad, što bi moglo da se primeni u nekim manjim sredinama i gde su manje opštine koje imaju po dve ili tri manifestacije godišnje pa se jedna posebno ističe kao najdominantnija, najkvalitetnija, najreprezentativnija. Dakle, u Nišu je malo kompleksniji slučaj kao što je uostalom slučaj sa Novim Sadom a naročito Beogradom.“

„Kada je u pitanju veliki grad, veoma je teško odabrati jednu manifestaciju koja na najbolji način oličava grad.“

Da li smatrate da je trenutno stanje u državi nametnulo svoj koncept i u kulturi? Zašto?

„Kada je reč o kulturi, ja bih samo napomenuo da, dakle, ja volim da pravim razliku između kulture i civilizacije. Ta pojmovna distinkcija je uvedena još u vreme kada su stvarali predstavnici čuvene nemačke klasične idealističke filozofske škole, a onda je ta distinkcija postala sastavni deo mnogih kulturoloških i razmatranja koje se tiču civilizacije u kojoj živimo. Dakle, u situaciji kada civilizacija dostigne neslućene vrhunce u svom razvoju može da se desi da kultura pokaže određene slabosti, manjkavosti ili da ona bude nedovoljno razvijena čak u nekim aspektima, s druge strane moguće je da u onim zemljama koje nisu u civilizacijskom smislu dostigle vrhunce što bi se možda očekivalo od savremenog doba da kultura cveta, razvija se na pravi način i da nastaju geniji koji su u stanju da to stanje u kome se nalaze oni ili sama država izraze na pravi način. Hoću da kažem da mi uvek možemo govoriti o tome da naša država nije savršena, da postoje određeni problemi, da su to najčešće problemi koji su finansijske prirode, da je to ono što najviše nedostaje stvaraocima i umetnicima koji bi hteli da naprave nešto možda veliko, grandiozno ali u nekim oblastima, zato što nema dovoljno finansija oni ne uspevaju to da postignu. No, sa druge strane znamo i u trenucima kada smo se suočavali sa velikim poteškoćama, dešavala su se velika umetnička dela, ljudi su u oblasti kulture ostvarivali zapažene rezultate i samo se treba setiti prošlosti kada smo bili pod Turcima i u vreme kada smo vojevali protiv Turaka i kada smo oslobodili naše zemlje, u to vreme su nastala veoma zapažena dela od kojih su neka i do dana današnjeg neprevaziđena koja veoma cenimo i poštujemo. Kao stubove srpske kulture, dakle bez obzira na sve slabosti koje mogu da postoje, poput vode, ona uvek nađe način da se probije tamo gde ne postoji nikakva šansa da se probije, a u tom smislu tako joj treba i pristupati a ja sam siguran da najveći broj delatnih oblasti kulture ne razmišlja o finansijskim sredstvima iako su ona neophodna da bi ljudi normalno živeli, već da se trudi da ono što stvara ostane za budućnost i da na kraju odjekuje u večnosti. Mislim da je to prva pomisao, ali da su materijalna pitanja uglavnom od sekundarnog karaktera. Svi se naravno srećemo sa različitim situacijama u životu i potpuno je normalno da ćemo biti pomalo nezadovoljni životom koji živimo jer nam se uvek čini da može više i bolje. Na umetniku je da oseti situaciju, da se u događajnom trenutku prilagodi, da u određenom trenutku bude buntovan, ali da sve vreme stvara i da se trudi da se izrazi na pravi način i da za sebe ostavi nešto o čemu će se govoriti.“

Šta Vi smatrate, ko danas najviše podržava kulturu u Nišu?

„Raznoliki su profili publike koji prate naše programe i druge programe u gradu a to se najbolje vidi na velikim javnim gradskim manifestacijama, koji održava grad.“

„Što se tiče kulturnih događaja i njihove organizacije, možemo slobodno reći da grad vodi računa o svojim ustanovama kulture i o javnim gradskim manifestacijama, dakle najvećim kulturnim događajima koji se po tradiciji održavaju u našoj sredini i u tom smislu, naš odnos je zaista korektan i vodimo računa o tome da manifestacije budu uređene na primeren način, da imaju odgovarajuća finansijska sredstva, dakle da njihovi budžeti

budu uvek pristojni, postoji podrška koja dolazi iz ministarstva, sve ustanove konkurišu za određene projekte, neki projekti prođu, neki ne dobiju sredstva, to je potpuno razumljivo. Teško je očekivati da će na mapu Srbije samo Niš biti snabdevan svim projektima, a da na

„Organizujemo veliki broj manifestacija koje imaju tendenciju da postanu javne gradske manifestacije.“

drugim mestima situacija bude takva da jedni projekti dobiju, drugi ne dobiju. Ako pošaljemo i do 10 projekata, otprilike polovina dobije sredstva. Uvek može više i bolje, kada je reč o lokalnoj samoupravi, i državnoj upravi, ali videćemo kako će se stvari razvijati u budućnosti. Što se tiče čitalaca, gledalaca, slušalaca i posetilaca koji dolaze na događaje, među njima ima dosta starijih ljudi koji godinama prate kulturne događaje, postoje tu prepoznatljiva lica koja se tu pojavljuju na skoro

svim događajima koje organizuje NKC, a verovatno se to odnosi i na događaje koje oraganizuju druge ustanove, ima dosta ljudi koji su dosta u naponu snage i stvaraju, koji rade, koji su u ovom trenutku zaposleni i rade bilo u javnom sektoru, bilo u privatnom sektoru koji su pasionirani filmofili, bibliofili, koji dolaze redovno na likovne izložbe u zavisnosti od svojih interesovanja posećuju kulturne događaje i što je veoma važno, ima mnogo mladih, bilo da su u pitanju organizovane posete, kada su recimo sajam knjiga, kao što je recimo festival fantastike i festival stripa gde organizovano dolaze školski ili kolonija filmske kritike gde organizovano dolaze đaci koji su zainteresovani za te vrste umetnosti a imaju i situacije gde pojedinačno mladi ljudi dolaze, naročito kada su u pitanju filmske projekcije i naročito kad su u pitanju filmovi koji ne spadaju u konvencionalni bioskopski repertoar nego su u pitanju programi, ciklusi ili pojedinih autora ili pojedinih kinematografija ili pojedinih pravaca i epoha, ljudi koji su zainteresovani na jednom mestu vide evropske filmove ili belgijske filmove ili slovačke filmove ili indijske filmove, ili da vide ciklus nekog klasičnog reditelja ili nekog značajnog stvaraoca čije filmove nisu imali prilike da gledaju. Dolaze takođe i na koncerte, koncerti repertoara ozbiljne muzike su veoma posećeni što znači da se delimično zahvaljujući individualnim interesovanjima, a delimično i zahvaljujući i porodičnoj atmosferi, neki ljudi potiču iz takvih porodica gde se neguje dobar muzički ukus, što dakle svi ti mladi ljudi pokazuju interesovanjem za određenu muziku i što se pokazuje da ozbiljna muzika može da bude jako popularna i intrigantna za mnoge slušaoce. Dakle, raznoliki su profili publike koji prate naše programe i druge programe u gradu a to se najbolje vidi na velikim javnim gradskim manifestacijama, koji održava grad i koji mahom dobijaju određena sredstva od ministarstva i na tim manifestacijama možete videti šarenoliku lepezu starosnih dobi. Znači pojavljuju se od najmlađih do najstarijih posetilaca i nama je drago što su najrazličitije kategorije stanovništva zainteresovane za prospektivnosti koje smo mi u stanju da priuštimo.“

Koje oblasti kulture imaju perspektivu?

„Dakle, svaka umetnost u sistemu umetnosti ima neku vrednost, mesto i značaj. Bilo bi veoma vulgarno kada bismo pravili neka poređenja među umetnostima, tako i šire unutar kulture i kada bismo govorili o toj narodnoj kulturi, o jeziku o nekim prelaznim oblicima,

vrlo je teško tu praviti poređenja, sve te oblasti moraju da budu međusobno ravnopravne, svakoj treba poklanjati pažnju i voditi računa o tome da se razvijaju na najbolji mogući način i stoga, smatram da kultura i te kako ima perspektivu i da određene zablude koje se javljaju povremeno u pojedinim istorijskim periodima, kada se čini da sve ono što je nekada nastalo da će nestati sa scene i izgubiti smisao, pokazalo se da se menjala medijska slika, nastajali su novi mediji, ali televizija nije potisnula film, niti je internet ugušio radio, niti je fotografija uticala na to da se izgubi potreba za slikarstvom, niti je arhitektura moderna ovako ili onako uticala da vajarstvo izgubi smisao. Ne, umetnosti se i dalje harmonično razvijaju kroz istoriju jedna napreduje u jednom trenutku više od neke druge i tako ide taj ciklus razvitka. Sve u skladu sa time koja umetnost je u žiži interesovanja, zbog dvoje urođene populističnosti, intrigantnosti ili zaniljivosti za najšire slojeve, a i u svakom slučaju, kulturu treba razvijati na svim mogućim poljima jer će se tako ona zapravo sačuvati i u budućnosti biti temelj neke nove kulture koja će se izdići na njenim osnovama.“

Šta je simbol Niša?

„Manifestacije, kulturno istorijsko nasleđe, istorijski spomenici koji obeležavaju naš grad, koji su istovremeno i simboli istorijskih epoha koje su prohujale, a mnoge od njih su zapazene kao arhitektonska, vajaraska, likovna dela. Simbol gradske kulture jesu i gradske ustanove. Valja imati u vidu da su nekad naše ustanove uglavnom reprezentativne ne samo na gradskom nivou, nego i šire, recimo NKC spada u polivalentne kulturne centre, što znači da organizujemo veliki broj raznovrsnih događaja i da zapravo smo i nastali spajanjem nekih drugih ustanova, preduzeća, koja su nekada bili organizacija koje su funkcionisale odvojeno. NKC spada u najrazgranatije centre u tom smislu u čitavoj Srbiji s obzirom na obuhvat delatnosti. Mi radimo takođe osnovne programe koji podrazumevaju književne, filmske večeri, itd. Saradujemo i sa kulturno umetničkim društvima, sa amaterima, decom stvaraocima, stvaraocima, uključuju se i domaće radinosti, prezentacije starih zanata i sl. tradicionalne umetnosti. Pored toga, imamo i izdavaštvo, mi smo jedan od najreprezentativnijih izdavača srednje kategorije i jedan od najvećih izdavača u južnoj Srbiji, južno od Beograda. Radimo javne gradske manifestacije, naš je grad Niš odredio da radimo 6 javnih gradskih manifestacija, kako samostalno, tako i u saradnji sa drugim ustanovama. Niški kulturni centar ima samostalne projekte, u vidu manjih manifestacija, koje još uvek nisu stekle status javnih gradskih manifestacija, ali to se očekuje u budućnosti. Kada govorimo o njima, trebamo istaći festival naučne fantastike, dečije umetničke kolonije, etno manifestacije Dani Žalfije, međunarodna kolonija filmske kritike, međunarodni festival stripa, rok memorijal, itd. To su sve događaji, a takođe NKC u ime grada dodeljuje i najreprezentativnije gradske književne nagrade. Dakle, nagradu za poeziju Branko Miljković koja spada u najuglednije nagrade te vrste u Srbiji, nagradu Stevan Sremac koja spada u najuglednije nagrade koja se dodeljuje za stvaralaštvo, Mali crv nagrada za najbolju knjigu u oblasti književnosti za decu. Takođe imamo nagradu Ramonda Serbika za ukupan doprinos književnosti kao umetnosti odnosno, koje su nagrade za životno delo koje se dodeljuje u okviru međunarodne kolonije u Sićevu. Dakle u tom smislu mi dodeljujemo četiri gradske nagrade i možemo slobodno reći da je i to jedan od zaštitnih znakova našeg delovanja, dakle veoma kompleksan i složen

kulturni centar i verovatno najkompleksniji u tom smislu u čitavoj Srbiji, po pitanju same raznolikosti u programima koje radimo.“

Šta mislite o kulturnim raznolikostima?

„Ako bi kultura bila jednoobrazna, ako bi se razvijala isključivo iz jednog obrasca ona bi bila monotona i dosadna. Ne bi bila intrigantna, kao što jeste sada, jer postoji određena vrsta polivalentnosti, ali i neka vrsta kompleksnosti u samom razvoju kulture i umetnosti i u tom smislu, dobro je da postoje određene kulturne raznolikosti i da one mogu da se afirmišu na pravi način. Kod nas postoji veliko interesovanje za kulturu koja je vezana, za tradicije srpskog naroda i potpuno je normalno da se ona razvija i da je jedan od dominantnih tokova. Postoje naravno i oni koji su skloni onim modernističkim i kosmopolitskim težnjama u kulturi, koji su vezani za neke svetske tokove, aktuelne svetske trendove i prosto koji nisu u duhu tradicije već pokušavaju da raskinu sa njom. To takođe ima na svoj način svoj legitimitet i između ostalog, da bi postojala kulturna raznolikost i da bi postale raznolike ponude koje bi privukle pažnju najširih slojeva publike, potpuno je normalno da postoje neki oblici kulture koji su pod uticajem nekih dominantnih, svetskih kultura ili kulturnih modela, pa je potpuno normalno da nemačka, francuska, ruska, kineska, italijanska kultura i mnoge druge imaju veoma veliki uticaj na savremene tokove i u našoj umetnosti i oduvek se redovno prezentuju dela koja su reprezentati te kulture i onda je sasvim normalno da imaju uticaja kako će se razvijati srpska kultura. Takođe postoje različite vrste indiferencija sa drugim balkanskim kulturama koje su veoma srodne i bliske i sami znate da se često govori o srodnim balkanskim kulturnim trendovima, o balkanističkim pojavama koje mogu da se primete u etnologiji naroda koji žive na ovim prostorima, u lingvistici, u istoriji jezika u istoriji kulture i postoje te bliske veze pogotovo kada svi narodi govore istim jezikom na veoma širokom prostoru, jezikom koji je proistekao i koji zapravo suštinski jeste srpski jezik pa je potpuno normalno da države koje su nekada bile sastav jedne jedinstvene države a to je Jugoslavija, odakle su proistekle kulturne veze koje su se pokazale neraskidivima i da se čak uspostave nove veze između ljudi koji ni ne pamte to jugoslovensko nasleđe i nemaju ga mnogo u svesti na pravi način kao mi koji smo živeli u to vreme, pa se sada javljaju nove generacije studenata Makedonaca, Srba, Muslimana iz Bosne, Hrvata i slično koji međusobno teže nekakvoj vrsti saradnje jer su svesni činjenice da je postojalo nekakvo nasleđe gde su njihovi očevi u određenom trenutku smatrali zajedničkim i jedinstvenim i oni se sada trude da međusobno saraduju i ta saradnja postoji u oblasti svih umetnosti. Slobodno možemo da kažemo da su dobrodošle sve raznolikosti u kulturi i možemo da budemo ponosni na to da je kod nas zastupljen visok stepen tolerancije prema etničkim, verskim grupama koje nose sa sobom različite raznolikosti.“

Intervju sprovele: Svetlana Petrović i Miljana Živić, studentkinje sociologije

AKADEMSKO POZORIŠTE SKC NIŠ

Akademsko pozorište SKC Niš je osnovano 1960.godine, najpre p od nazivom „Kamerna scena M”, pa zatim AKUD „Veljko Vlahović” da bi 90-ih godina dobilo ovaj današnji naziv. Nalazi se u zgradi Univerziteta, u Šumatovačkoj ulici i trenutno ima 10 aktivnih predstava na repertoar u, koje se igraju svakog meseca utorkom i četvrtkom. Politika repertoara je takva da postoji komedija, teatar improvizacije, drama, pa sve do društveno angažovanih predstava. Ono što čini ovaj teatar posebnim jesu glumci. Ansambl pozorišta čine ljudi koji su srednjoškolci, studenti, zaposleni, bukvalno ljudi različitih generacija i zanimanja. Umetnički rukovodilac Akademsko g pozorišta je Miloš Cvetković, koji je ujedno i glumac Narodnog pozorišta u Nišu. Zanimljiva činjenica je ta da se predstave igraju na kamernoj sceni. Samim tim kontakt sa publikom je jako bitan, jer je publika na 2m od glumaca, tako da to kod nas stvara još veću

odgovornost da budemo iskreni na sceni. Naše predstave su dosta nagrađivane kako u zemlji tako i u inostranstvu, gde je ansambl pozorišta učestvovao na festivalima u regionu, ali i u Belgiji, Belorusiji, Grčkoj, itd. Za nas je jako značajno u da čestvujemo na internacionalnim festivalima iz više razloga. Prvo, jer imamo prilike da predstavimo grad Niš i Srbiju, zatim da stičemo ontakte i kpoznanstva sa trupama iz čitavog sveta, gde se otvara mogućnost za gostovanja i saradnje i ono što je nama bitno jeste da vidimo kako ostala pozorišta funkcionišu i upoznamo se sa njihovim radom i kako oni shvataju i doživljavaju pozorište.

„Kontakt sa publikom je jako bitan, jer je publika na 2m od glumaca, tako da to kod nas stvara još veću odgovornost da budemo iskreni na sceni.”

Autor: Petar Ščepihin

SNEŽANA PETROVIĆ O POZORIŠNOJ KULTURI

Ja sam Snežana Petrović, glumica Narodnog pozorišta u Nišu već 25 godina. Bavljenje glumom i Pozorištem mi je proširilo vidike i omogućilo da upoznam različite ljude i njihovu kulturu. Igranjem različitih likova, bavim se njihovim životom, karakternim sklopom

i običajima i to mi predstavlja izazov jer svaki lik donosi promenu u moj život. Navela bih par uloga koje su obogatile mene i kao čoveka i kao glumicu. To je uloga Margaret Gotje iz Dame s kamelijama, Tašana iz Tašane, Angustija iz Dom Bernarde Albe, Sarka iz Ožalošćene porodice, Kontesa iz Edmund Kina, Natalija Petrovna iz Mesec dana na selu i Jadranka iz Waj Faj-a.

Apelovala bih mladima da što češće dolaze u Pozorište i da znaju da ne postoji dobra ili loša predstava jer svaka na svoj način donosi neku novu životnu lekciju i promenu u našima životima. Mladi treba da što više istražuju različitosti na svakom polju u kulturi. Da gledaju različite filmove svetske kinematografije, da posećuju različite izložbe, koncerte, muzeje i da čitaju što više. Pre svega mogu krenuti sa klasicima

Dostojevskog, Turgenjeva, Šekspira, Čehova, Molijera, Boru Stankovića, Andrića, Pavića, Nušića i mnoge druge.

Knjige koje bih preporučila su svakako Jovan Dučić - Blago Cara Radovana, Mihail Bulgakov-Majstor i Margarita i Aleksandrijski kvartet od Lorensa Darela. Na mene su ostavile dubok trag.

Savetovala bih sve mlade ljude da se bore za ono što vole da rade i da istraju na tom putu. Da se ne utapaju u masu već da žive svoj život i da imaju svoje ciljeve i da spremno, odgovorno i hrabro idu ka njima jer jedino tako mogu biti zadovoljni sobom, da menjaju sebe i svet oko sebe. Želim sa vama da podelim svoj primer. Od malena sam želela da

se bavim glumom i istrajala sam na svom putu bez obzira na sve prepreke na koje sam nailazila. Ostala sam dosledna sebi i svom cilju. I ostvarila sam svoj san. Mahatma Gandi kaže: „Budi ona promena koju želiš videti u svetu.“ Želela bih da vas, još jednom, sve pozdravim i da vam poželim da nađete soul food u svom životu. Dobrodošli u pozorište!

"Savetovala bih sve mlade ljude da se bore za ono što vole da rade i da istraju na tom planu."

MOJA ŠKOLA, MOJ DRUGI DOM

MOJA ŠKOLA

MOJ DRUGI DOM

„Učenici škole su jako vredni, pored brojnih pesama, snimljen je i film o školi, koji je osvojio prvo mesto na festivalu „Kreativna čarolija.“

Osnovna škola „Dobrinka Bogdanović“ je mala škola koja se nalazi na jugu Srbije, u selu Strelac. Ova škola, koja broji svega dvadesetak učenika, je specifična po mnogo čemu.

Pre svega, u sklopu škole, postoji internat u kome učenici borave tokom radnih dana u nedelji. Škola radi po inkluziji i uglavnom okuplja decu sa potrebom za posebnom društvenom podrškom, ali i decu Romske nacionalne pripadnosti i decu bez roditeljskog staranja. Univerzalnost ove škole potpomaže i činjenica da je potpuno besplatna. Pored besplatnog smeštaja, ishrane i prevoza, učenici dobijaju i besplatne udžbenike, školski pribor, odeću, obuću, čak i ekskurzije. Od pre par godina, škola organizuje i dečiji obrazovno-istraživački kamp, koji okuplja decu osnovnoškolskog uzrasta iz različitih delova Srbije.

Dečiji obrazovno-istraživački kamp je pravo mesto da se kombinujući lepo i korisno provede deo letnjeg raspusta. Podrazumeva vanškolske, vannastavne aktivnosti učenika i stručnjaka u prirodnom okruženju, u netipičnim uslovima. Namenjen je svim učenicima koji imaju afinitete za nauku, koji vole druženje i sklapanje novih prijateljstava. Posebno je usmeren na ostvarivanje ciljeva koji sadrže razvoj istraživačkog duha, zdravih stilova života, potrebe negovanja i razvoja optimalnih intelektualnih i fizičkih sposobnosti. Program dečijeg kampa je u skladu sa ciljevima vaspitanja i obrazovanja učenika. Ocenjen je kao izuzetno koristan za psiho fizički razvoj. Temelji se na idejama Komenskog da je prirodno okruženje idealno mesto za razvoj svih detetovih potencijala. Učitelj i organizator kampa je Milan Stanković.

Autorka: Nataša Aleksić, studentkinja pedagogije

ISKUSTVO SREDNJOŠKOLKE U ĐAČKOJ RAZMENI

U prvoj godini Gimnazije imala sam priliku da odem na učeničku razmenu sa Slovenijom. Pored Maribora, koji je bio primarno prebivalište, posetili smo i Ljubljano, Celje, Piran, planinu Triglav i mnogo drugih destinacija. Osim toga što je program bio bogat i interesantan, bolje društvo nisam mogla da zamislim, niti bolji način da ispunim tih nedelju dana. Smatram da je razmena jedno nezamenljivo iskustvo, vreme koje je mnogo zanimljivije i drugačije provedeno od uobičajene turističke posete, upravo

zbog interakcije sa ljudima u drugoj državi i učenja o njihovom načinu života.

Imali smo razne radionice u kojima smo upoznavali jedni druge, razgovarali i upoređivali naše životne navike. Dobro smo se uklopili zajedno baš zbog toga što smo uspeali da ustanovimo i sličnosti i razlike među nama. Slovenci su generalno bili veoma gostoljubivi, prijatni, otvoreni i uvek spremni za saradnju i zabavu. Njihova škola - II gimnazija Maribor - ostavila je na nas posebno jak utisak i predstavila kutak u kome smo uživali i spoznali mnoge razlike u odnosu na našu Gimnaziju Kruševac. Škola je savremenija i nudi niz različitih aktivnosti, pa i dolazakučenika iz drugih država na prvu godinu obrazovanja.

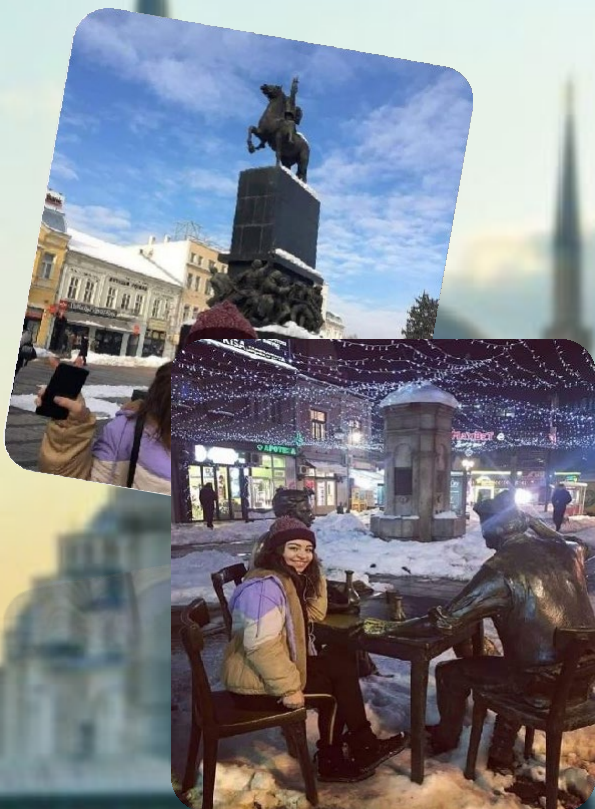
Imali smo priliku i da prisustvujemo na dva školska časa koji su Slovenci standardno pohađali. Sve to nam je omogućilo jedno potpuno stapanje sa tuđom kulturom - što je upravo i cilj ovakvih organizacija.

Sada sam treća godina, ali i dalje smatram da mi je ova razmena jedno od najboljih iskustava, ako ne i najlepše.

Autorka: Sofija Lazić

Sarah i Kübra o boravku u Nišu

„Nis was a calm and gorgeous city with a party soul. I enjoyed living there even though I stayed for approximately more then one month. The people were helpful, cheerful and welcoming. They really were curious to know about me, my culture and my country. I made a lot of amazing friends who made my entire experience even more exciting. The food is so different from what is delivered in Tunisia, we usually eat very spicy food. I really missed Serbia, I went back to my country but I left my heart in Nis.“

„Hello friends! If you wanna an abroad experience exactly you have to start with Niš. It was my first experience and I’am so glad for start with Niš. Because there is a lot of respectful and helpful people. There was my hometown. I’ll miss there. Aiesecers were soo cute friends. I have a lot of sweet Serbian friends and you’ll win a lot of good experience when you go there.“

ERASMUS PROGRAM

Ja sam Danijel Osmanović, absolvent na Filozofskom fakultetu u Nišu, na departmanu za sociologiju. Pre par godina sam bio na razmeni u Varšavi, Republika Poljska, kao stipendista Erasmus Mundus. Videvši priliku da tamo provedem 10 meseci odmah sam odlučio da učestvujem u ovom zanimljivom izazovu. Glavni razlog za ovu odluku je bio taj što sam želeo proširiti svoje iskustvo i steći nove veštine koje će snažno obogatiti moje studije i pomoći mi u naučnoj karijeri. Osim akademskih beneficija, smatram da mi je studiranje na stranom univerzitetu pomoglo da se razvijem kao potpunija osoba i sagledam životne i radne situacije iz drugačije perspektive. Osim toga, naučio sam novi jezik i upoznao nove kolege u inspirativnom, kreativnom okruženju. Završivši svoje iskustvo razmene studenata u Poljskoj, osećam potrebu da podelim iskustvo i emocije pisanim rečima. Ne znam odakle da počnem, kada mi se kroz glavu vrte toliko uspomena i emocija.

Deset divnih meseci provedenih sa ljudima iz celog sveta. U početku nisam znao šta da očekujem u dalekoj zemlji u koju putujem, ali sam znao da želim nešto promeniti u svom životu. Ni ja, niti moj Erasmus tim, nismo poznavali lepa mesta u Varšavi. Međutim, upoznali smo se sa dragim poljskim studentima koji su nam pokazali grad, i upoznali nas sa mestima. Na početku, niko od nas nije imao problema da se prilagodi novoj situaciji, svi dolaze sa istom željom da razviju društveni nivo i upoznaju ljude širom sveta. Zbog svih ljudi sa kojima sam se upoznao, imam osećaj da sam putovao svetom. Među tolikim brojem ljudi iz celog sveta, nestaju stereotipi, nacija nije bitna, svi smo mi kao jedan, s vrlo sličnim ciljevima da zajedno provedemo najbolje moguće vreme... Svrha Erasmus stipendije je promovirati kulturne razlike među studentima iz čitavog sveta, učenje tolerancije i širenje prijateljstva.

Ono što me je posebno iznenadilo je da Poljaci dosta toga znaju o Srbiji, posebno im se dopada muzika EX YU, omiljene grupe su im "Bijelo dugme" i "Bajaga", nije ni čudo pošto Bajaga često gostuje tamo. Posebno vole Borislava-Boru iz grupe "Riblja čorba" u šta sam se lično i uverio na njegovom koncertu u Varšavi, gde su Poljaci pevali sa mnom od prve do poslednje pesme... Nisam mogao da verujem. Začudilo me je koliko zapravo poznaju i cene srpsku kinematografiju, recimo premijera filma "Vir" u njihovim bioskopima je bila veoma gledana, imao sam prilike da upoznam i razgovaram sa rediteljem filma Bojanom Vukom Kosovcevićem. Što se tiče Erasmus stipendije, ona iznosi 1000 evra, na mesečnom nivou, zdravstveno osiguranje je pokriveno, školarina i avionska karta u

oba pravca. Troškovi života su slični kao kod nas. Recimo, ručak u restoranu je oko 30 zlota (oko 800 dinara kod nas). Dakle, stipendija omogućava česte izlaske i mnogobrojna putovanja, te su mnogi iskoristili putovanje vikendom u druge zemlje, Holandija, Italija, Gruzija, Portugalija... Inače, avionske karte su jeftinije nego kod nas što doprinosi tome da se stalno putuje... Pored Varšave, posetio sam Krakov, Poznan, Vroclav i Berlin. Moram priznati da me je od svih gradova najviše impresionirao Vroclav. Centar grada, ili tačnije tržište u centru grada zvanog Rinek okruženo je prelepim raznobojnim zgradama s ukrašenim krovovima, kao u domovima slatkiša u dečijim slikovnicama. Inače, Vroclav je bio poznat kao grad mostova, preko stotinu predivnih mostova u Vroclavu, iznad reke Odre. Ovi mostovi su takođe doprineli mom prvom pozitivnom utisku o Vroclavu, svaki poseban i jedinstven most. Ne mogu da opišem koliko mislim na činjenicu da sam upoznao toliko kultura, i upoznao toliko ljudi iz celog sveta u poslednjih 10 meseci. Ovo je kulturološka stvar, ali duboko u sebi svi su vrlo slični, svi žude za prijateljstvom i ljubavlju. Nastava se odvija na engleskom jeziku, polaganje ispita zavisi pre svega od predmeta, za neke predmete se zahteva pisanje eseja, istraživanje, prezentacija, a za neke pismeni ispit na kraju kursa. Ono što je zanimljivo da je skoro pa više od 50% izbornih predmeta. Posebna pažnja se pridaje sportskim aktivnostima, tako da studenti koji se odluče za neki od mnogobrojnih sportova koji se nude kao izborni predmet dobijaju po 3-ESPB kredita koji im ulaze u konačan zbir. Na taj način oni promovisu sportske aktivnosti i zdrav način života među studentima. Odnos profesor-student odlikuje visok nivo

međusobne saradnje i uvažavanja. Kada je reč o sociolozima u Poljskoj, najviše se govori o Florijanu Znanjickom i Zigmuntu Baumanu. Univerzitet u Varšavi smatra se jednim od najboljih Univerziteta u Poljskoj. Visok nivo naučnih istraživanja, raznolikost studijskih programa i odlični nastavnici zadovoljavaju standarde svetskih univerziteta. Univerzitet je u stalnom razvoju. Studenti ovog univerziteta dobijaju odlično obrazovanje, učestvuju u brojnim takmičenjima i osvajaju nagrade. Nakon diplomiranja najbolji studenti dobijaju posao u međunarodnim kompanijama i ističu se kao vrhunski stručnjaci u svojim oblastima. Među studentima ovog Univerziteta su dobitnici Nobelove nagrade. Kao student na razmeni, imao sam predavanja na engleskom jeziku, raznovrsnost predmeta, različit način rada, studente i profesore iz različitih zemalja, što je doprinelo prvenstveno širenju postojećih znanja i sticanju novih i većih znanja iz oblasti masovnih komunikacija, sociologije religije i sekularizacije, sociološka karijera, socijalni rad, nove metode u sociološkim teorijskim i empirijskim istraživanjima. Sticanje novih znanja iz političkih nauka kao što su zaštita ljudskih prava, međunarodni odnosi itd... Erasmus studije su mi omogućile lakše objašnjenje i opisivanje socijalnih

problema, mere socijalne politike, kako bi se objasnila uloga socijalne politike u organizaciji modernog društva. Zahvaljujući programu Erasmus Mundus koji mi je omogućio da budem deo toga, bio sam veoma ponosan i srećan. Pomogao mi je da upoznam kulturu različitih nacija, upoznajem studente i profesore iz različitih zemalja sa kojima sam razmenio mišljenja, imao sam priliku naučiti nešto novo. Upoznajem i sklapam prijateljstva iz Nemačke, Austrije, Velike Britanije, Francuske, Italije, do Alžira, Indonezije, Turske... Erasmus program je prilika za studente da studiraju na bilo kojem Univerzitetu u Evropi, uče o toleranciji, novim kulturama, uče nove veštine, stiču nove prijatelje širom sveta i imaju najlepše trenutke u životu.

Autor: Danijel Osmanović, student sociologije

MOJA PUTOVANJA

Od malena sam tako bila sigurna u vezi jedne stvari, a to je da ne želim da mi ikada u životu bude dosadno. Privlačila su me putovanja, drugačije kulture, zabavni ljudi, različiti gradovi. Dane u detinjstvu provodila bih po ulici na drvetu jedući nezrele šljive ili kod bake na selu, igrajući se po tuđim dvorištima i nikada me nije držalo mesto. Uvek sam se pitala, da li ću sutra kada budem seda i stara, biti ispunjena stvarima poput dobrog uspeha u školi, poželjnog radnog mesta, sedeći u fotelji za televizorom ili kompjuterom, zarađivati novac za budućnost i nadati se boljem. To meni nije bila obećana budućnost, niti unutrašnji mir. Avantura i izazov je bilo ono što me je pokretalo. Poticavši iz jedne velike, komplikovane, internacionalne porodice, boja kože, očiju ili kose, drugačiji stil oblačenja, druga vera ili nacionalnost, čovek sa hidžabom ili bez njega, sa jarmulkom ili bez, nije mi gradio sliku predrasuda o ljudima. Ovakav stav me prati već pune dvadeset i dve godine. Propustivši razmenu učenika u Americi, uz konstantne i nezaboravne priče mojih drugova o toj avanturi, prilično sam bila sigurna da ako mi se ukaže ova prilika i na fakultetu, ne propuštam je ni pod tačkom razno. Što se upravo i desilo. Prvi semestar, treće godine na fakultetu, izašao je konkurs razmene studenata Filozofskog fakulteta za departman za pedagogiju. Mojoj sreći nije bilo kraja. S obzirom da je naša nauka prilično mlada, kao i sam departman, nažalost razmene studenata na našem smeru nije bilo, sve do tada. Otići u

drugu zemlju, studirati svoju nauku na drugom jeziku, upoznati ljude sa svih krajeva sveta i pritom proživeti nezaboravne trenutke, bio je san koji sam morala ostvariti. Uz veliku pomoć i podršku mog društva, kao i porodice i profesora, došao je i trenutak kada je trebalo otići za Rumuniju. Koliko god to želela, koliko god se tome radovala, nije mi bilo svejedno napustiti zemlju na pola godine i ostaviti sve iza sebe. Ali, bila sam svesna da ukoliko želim da ispunim svoj cilj, moraću da žrtvujem neke stvari.

Apsolutno nesvesna, izgubljena sa milion pitanja, poput, koga ću upoznati, sa kim i gde ću živeti, kakvi su uslovi, kako ću proći na fakultetu, da li je teško, da li ću se snaći, da li će me prihvatiti itd. Neprestano su se smenjivala u mojoj svesti do trenutka kada sam kročila u studentski dom u kome sam bila smeštena. U tom trenutku svako pitanje u vezi razmene je nestalo. To je to, ili ću napokon ispuniti svoj san, ili ću zažaliti i tugovati što sam napustila svoju zemlju. Kulturni šok je prosto neizbežan ali maksimalno premostiv. Svaka briga i sitnica u narednih mesec dana adaptacije polako blede. Soba u kojoj sam bila smeštena, veoma skromna i siromašnog izgleda, vremenom je postala moj dom, cimerka iz Katalonije, na pola sata udaljena od Barse, postala mi je najbolja drugarica, a društvo iz sobe 410, 411 i 412 je postalo moja porodica. Na razmeni, granice ne postoje. Nikada neću zaboraviti kada smo u sobi, veličine dva sa dva, sedeli nas petnestak, pričali, jeli i družili se, zapravo to je bilo skoro svako veče. Neverovatno je kako jedna stvar može da spoji ceo svet, kako jedna razmena spoji devojkicu iz južne amerike, iz Perua, dečaka iz Francuske Gvajane i momka iz Iraka, celu ekipu iz Španije i Katalonije, veoma

je bitno da ta dva ne mešate, devojke bivše Juge, momka koji je proputovao pola sveta, poreklom iz Portugala, šašavu plavušicu iz Francuske, i naravno sobu 407 iz koje je stalno dolazio neopisivo nedefinisan miris hrane, spremljene od strane cimerki iz Kine, kao i konstantne kišne pustolovine od cure iz Kanade. Zna, kada neko ode negde, u nepoznato, ljudski je pitati se da li ću biti prihvaćen, ili kako ću opstati tamo. Ovakvo pitanje je pogotovo često za nas sa ovih, da kažem ne toliko poznatih, nerazvijenih, siromašnih i nažalost ocrnjenih prostora. Ni u jednom trenutku, u očima mojih dragih prijatelja, ja nisam bila terorista ili huligan. Nisu marili što sam ja pravoslavne a oni katoličke vere, nije ih zanimalo što ja nisam imala jaku finansijsku podršku svoje porodice, niti su mi sudili po prošlosti moje zemlje ili po boji moje kože. Zanimalo ih je da li ćemo ići sutra zajedno na bazen, ili da iskoristimo besplatan voz i obiđemo divne predele Rumunije, ili ćemo sedeti na terasi našeg skromnog doma, i pričati o sebi, o prošlosti, sadašnjosti ili budućnosti. Svi smo bili drugačiji, svi smo pričali drugim jezicima, bili smo druge ili možda iste vere, druge nacionalnosti i rase, ali tada, u tom trenutku, svi smo bili jedno, svi smo bili studenti, pričali zajedničkim jezikom, jeli istu hranu, imali ista prava i ciljeve, svi smo bili isti, svi jednaki. Kao i kod eskima, reč mržnja nije postajala, a kamoli osećaj. Širili smo iskustva, avanturističke priče, događaje iz prošlosti, stvarali smo nove uspomene i gradili nova poznanstva. Uprkos svim razlikama, razlike nisu postojale. Osećaje koje doživite u ovoj

pustolovini ni najveći pisac svih vremena ne bi uspeo da pretoči u reči, najbolji epiteti i opisni pridevi ne bi mogli da opišu događaje i avanture proživljene zajedno. Ti ljudi su isto bili studenti kao i ja, „mučili“ iste muke sa fakultetom, polagali ispite na engleskom jeziku, pomagali jedni drugima da savladamo određeno gradivo. Niko nikada nije odbio nekog da mu pomogne, da li to bilo vezano za život ili za školovanje. Neverovatno je kako nekog koga poznaješ tek par meseci, daje sve od sebe i pruža ti ljubav i prijateljstvo u abnormalnoj količini. Verujem da nisam stekla ovakve prijatelje, ne bih videla, doživela i uradila stvari koje sam stvorila sa njima, da nije njih, razmena studenata bi mi se svela na razmišljanje o tome da li je bila greška doći ovde. Osim toga što su postali nezaboravan deo mog života i učinili razmenu maksimalno najboljom odlukom koja mi se ikada dogodila, pomogli su mi da se obrazujem i unapredim sebe i svoju ličnost na mnogo viši nivo, na nivo koji lično mislim da ne bih dostigla da sam ostala kod kuće, na matičnom fakultetu. Zna, učiti teoriju iz knjiga, i slušati priče je jedna stvar, skroz drugačije je sam proći to i doživeti. Kao što sam rekla, to je nemoguće opisati. Biti prepušten sam sebi, u potpuno nepoznatom okruženju, sprečen da na maternjem jeziku potražiš pomoć, sa psihičkom barijerom o tome da ti drugi sude zbog nacionalnosti ili porekla je veoma težak teret koji nije lako otresti sa sebe u nekim trenucima. u potpuno nepoznatom okruženju, sprečen da na maternjem jeziku potražiš pomoć, sa psihičkom barijerom o tome da ti drugi

sude zbog nacionalnosti ili porekla je veoma težak teret koji nije lako otresti sa sebe u nekim trenucima. Ovi ljudi su mi u tome pomogli. Ispunili i obojili su moju sliku o tome da nema potrebe širiti mržnju prema drugima zbog njegove rase, nema potrebe lepiti etikete drugima jer su druge vere, nema potrebe potcenjivati devojčice, jer su one „slabiji“ pol. Iako smo svi različiti po nekim stavkama, svi smo jednaki po jednoj stvari, a to je da smo svi mi ljudi. Tamo smo bili svi jednaki, svi isti, sa istim pravima, sa istim ciljem, sa istim snom. Učinimo život zanimljivijim, dati priliku nečemu što ne možeš ni da zamisliš. Daj priliku da budeš ono što si oduvek sanjao, da budeš bolji čovek, da širiš ljubav, dobrotu i jednakost. Kada se razmena završi, i kada se vratiš kući, posle nekog vremena se zapitaš, a šta sada? Kako nastavljaš dalje, kako se vratiti svom „normalnom“ životu? Pa jednostavno se ne vratiš. Poglavlje razmene se možda završilo, ali priča nije. Kada se vratiš svome domu više ništa nije isto, i posle nekog vremena počinješ da tražiš prijatelje sa razmene, da gledaš na stvari drugačije i ceniš neke stvari više nego pre. Tek posle nekog vremena, posle par meseci ali i godina shvatiš koliko je razmena tebi doprinela, ali drugi to ne znaju, i niko kući to zapravo ne zna, niti će ikada znati.

Tekst i fotografija: Petra Moskatelo, studentkinja pedagogije

ZNAČAJ ENGLESKOG I NEMAČKOG JEZIKA ZA DECU I MLADE

The importance of learning

English language today has been considered as one of the most important languages in the world. Its power is growing rapidly due to many English oriented media and platforms. Therefore it is very important for future generations to keep up with their English learning so they could be comfortable with ever growing digital era and be able to take part in it. As we know English is foreign language in Serbia, but there are multiple options for learning it. It is obligatory to attend classes in public schools and if you want to be more advanced you can enroll to language schools.

The most important reasons for learning English today are: to be able to communicate internationally and get a job. Nowadays, anyone who wants to travel abroad and interact with people should know English well. On the other hand, English is playing a major role for job applications. Every applicant is considered more qualified if their English is mastered.

Finally, the globalized era results with the fact that 50% of information on the internet is available in English. Therefore it is crucial for young people to be able to apply English in

Važnost učenja Engleskog

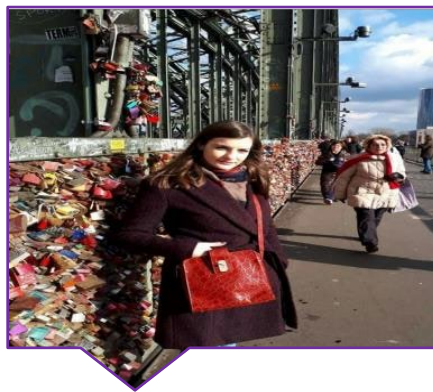
Engleski jezik se danas smatra jednim od najzastupljenijih svjetskih jezika. Njegova moć munjevito raste usled porasta medija i platformi koje su pretežno na engleskom jeziku. Iz tog razloga, od velikog je značaja da buduće generacije redovno uče jezik kako bi ispratili razvoj digitalnog doba i bili u mogućnosti da budu deo njega. Kao što znamo engleski jezik je strani jezik u Srbiji i postoji više načina da se on nauči.

Nastava engleskog jezika je obavezna u državnim školama, ali je moguće i upisati se u privatne škole jezika ukoliko postoji interesovanje za dodatnim učenjem. Bitni razlozi za usavršavanje jezika su: da bi osnažili svoju komunikaciju na internacionalnom nivou i da bi se što bolje pozicionirali u poslu. Svako ko voli da putuje u inostranstvo u današnje vreme i želi da stiče poznanstva, trebalo bi da zna Engleski dobro. Sa druge strane, engleski jezik igra ogromnu ulogu u kvalifikacijama za posao. Svaki kandidat je u boljoj poziciji u konkurenciji za posao ukoliko je usavršio veštine engleskog jezika. Globalizacija je rezultirala činjenicom da je 50% materijala na internetu dostupno na engleskom jeziku, zato je izuzetno bitno da mladi ljudi inkorporiraju engleski jezik u svakodnevicu.

Autorka: Jovana Trajanović, profesorka engleskog jezika

Gute Deutschkenntnisse Vorteilen

Deutsch gehört zu den am häufigsten gesprochenen Sprachen der Welt und bietet auf unserem globalisierten Arbeitsmarkt sehr gute Geschäfts- und Karrieremöglichkeiten. Deutschland ist ein wichtiger Handelspartner und ist weltweit vor allem im Bereich der Wissenschaft und im Ingenieurwesen sehr vertreten. Gute Deutschkenntnisse verbessern die Berufschancen nicht nur in den deutschsprachigen Ländern, sondern auch weltweit, da deutsche Firmen überall auf der Welt ihre Standorte haben. Vor allem für junge Leute stellt Deutschland auch einen attraktiven Studienort dar, da viele Universitäten und Fachhochschulen jährlich an tausende ausländische Studenten eine große Anzahl von Stipendien zum Studium vergeben. Eine in Deutschland erworbene Ausbildung wird hoch geschätzt und kann auf dem internationalen Arbeitsmarkt nur Vorteile bringen. Beim Deutschlernen sollte man sich nicht von Vorurteilen entmutigen lassen, mit denen behauptet wird, dass die deutsche Grammatik schwierig und die Sprache an sich kompliziert sei. Wer bereits gute Englischkenntnisse hat, wird schnell feststellen, dass diese zwei Sprachen sehr viele Ähnlichkeiten aufweisen. Infolgedessen kann man Kindern und Jugendlichen auch spielerisch die Sprache näher bringen und sie so zum Lernen motivieren. Wer die deutsche Sprache sehr gut beherrscht, kann unter anderem bedeutende Werke der deutschen Literatur oder Musik im viele Türen öffnen und wird in Zukunft in vielen Lebensbereichen unentbehrlich sein. Original genießen. Deutsch als Fremdsprache kann.

Dobre strane poznavanja nemačkog jezika

Postoji puno razloga zašto bi deca i mladi trebali da uče nemački jezik. Nemački je jedan od najzastupljenijih jezika u svetu i nudi na našem globalnom tržištu veoma dobre prilike za posao i karijeru. Nemačka je bitan trgovinski partner i u svetu je vodeća po nauci i inženjerstvu. Dobro znanje nemačkog povećava šanse za posao ne samo na nemačkom govornom području već i u celom svetu, zato što su nemačke firme rasprostranjene po svetu. Nemačka, pre svega za mlade, predstavlja veoma atraktivno mesto za studiranje, zato što mnogi univerziteti i visoke škole hiljadama stranih studenata daju veliki broj stipendija. Obrazovanje u Nemačkoj se visoko kotira na svetskom radnom tržištu i donosi dosta povoljnosti. Pri učenju nemačkog se ne sme izgubiti volja zbog predrasuda, kao što je teška gramatika i komplikovan izgovor. Ko dobro vlada engleskim jezikom, ubrzo će uvideti da ova dva jezika imaju dosta sličnosti. Stoga se nemački može deci i mladima približiti kroz igru i time ih motivisati za dalje učenje. Ko dobro savlada nemački jezik, može uživati u literaturi i muzici u originalu.

Nemački kao strani jezik može otvoriti mnoga vrata i biće bitan u budućnosti.

Autorka: Sanela Savić, profesorka nemačkog jezika

JEDAN MESEC U LONDONU

Pre par godina imala sam neverovatnu priliku da provedem mesec dana u Londonu. Moram priznati bila sam veoma uzbuđena jer ću videti Big Ben, Bakingemsku palatu i Tower Bridge. Nakon desetodnevnog pripremanja za let avionom koji je trajao samo dva sata našla sam se u Londonu, međutim tada nisam znala da će me mnoge druge stvari ostaviti bez teksta.

Stanovala sam na dva sata od samog centra Londona, do kog se dolazi metroom, koji je uređen tako da svaka boja predstavlja određenu rutu i jednom kupljena karta vam važi sa sve rute u toku dana. U centru Londona provela sam jedan dan obilazeći sve ono što London čini Londonom, uživajući u neverovatnoj arhitekturi i uređenosti. Međutim London ne čine samo važne znamenitosti već i ulični plesači, hrana i masa ljudi sa fotoaparatom.

Iako je centar Londona neverovatan, na mene je daleko veći utisak ostavilo sve ono što se nalazilo izvan centra, neverovatno uređene ulice, zelenila i neverovatni ljudi. Taj miks različitih kultura, jezika i nacionalnosti, ostavlja snažan utisak, a taj utisak upotpunjuje sama činjenica da su oni toliko naviknuti na različitosti da na to i ne obraćaju pažnju. Dok sam stajala u čudu i gledala istetoviranu prodavačicu sa zelenom kosom, gospođa ispred mene je uredno plaćala svoje namirnice ne obraćajući pažnju na izgled prodavačice.

Svoje dane u Londonu provela sam obilazeći ulice i parkove koji su se nalazili u delu Londona u kome sam stanovala. Imala sam priliku da upoznam i neverovatne ljude iz različitih krajeva sveta, koji su se doselili u London i koji su mi dali savete o tome šta sve treba da vidim dok sam u Londonu.

Ako vam se ukaže prilika da odete u London nemojte posetiti samo centar već se raspitajte o svemu što London nudi, jer da bi ste osetili pravi duh Londona morate izaći iz centra i obavezno popijte šolju Engleskog čaja.

Tekst i fotografija: Anja Jovanović, studentkinja pedagogije

KINA I JA

Počeu ovo rečenicom koju stalno koristim kada opisujem Kineze i njihov način života – oni su tehnički i tehnološki milion godina ispred celog sveta, ali mentalitetom daleko iza svih nas. Došla sam ovde naoružana isključivo svim onim predrasudama koje imaju i drugi ljudi koji nikada nisu došli i videli. Sletevši na aerodrom, uletela sam u jednu drugu, treću ili četvrtu dimenziju. Kultura ovde, ili kako je većina Srba zove 'nekultura' je nešto što stvarno treba doživeti. Pre svega, velika država podrazumeva da svaka pokrajina ima svoje običaje, svoju varijantu jezika (čak u istom gradu i nekoliko različitih varijanti), vrstu hrane, arhitekturu...

Pored raznovrsnosti u prirodnim bogatstvima i stvarno jednog izvanrednog smisla za očuvanje tradicije i uklapanje iste u urbanost modernog sveta, ima mnogo toga što je nama nezamislivo. Imala sam priliku da iskusim izvornu Kinu, ali i modernu Kinu i moj zaključak je da je to zajednica koja tek postaje spremna da svoje navike i stil života menja, jer je sve više stranaca koji dolaze tu da žive i rade. Za sada je lakše uklopiti se u ovdašnju atmosferu, čak i naučiti ponešto kineskog jezika, nego očekivati da će oni da ulože napor da se prilagode nama. Dovoljno je reći da Kina ima svoju verziju Facebook-a, YouTube-a, Google-a, svoje sajtove i aplikacije za bilo

šta, da su Kinezi u svoje gradove doneli Ajfelovu kulu, muzej Luvr, kanale Venecije, izgradili trgove i mostove koji podsećaju na velike i svima nama dobro poznate svetske metropole. Ovde je vidljivo sve ono čega se sećaju naše bake i deke iz vremena bivše Jugoslavije, pa i više. Komunizam – nikada nisam znala pravo značenje tog pojma, ali sada znam. Da biste shvatili kako se ovde živi, pročitajte Orvelovu 1984. Ljudi su stvarno druželjubivi, bratski raspoloženi, vredni, željni da pomognu svakome (pogotovu strancu), ali se vidi da autoritativni sistem ne dozvoljava svestranost i dalekovidost. Jedino što je, po meni dobro u toj kontroli je što do njih ne stižu neke loše stvari i nedostupnost informacija koje bi dovele

do prevelike slobode razmišljanja (iako slobode nikad nije previše, u ovoj situaciji bi mogla biti pogubna).

Prevelik značaj koji pridaju obrazovanju i karijeri, a čemu su učeni od malih nogu. Za moj ukus,

previše se pritiska stavlja na klince još od početka da uče, obrazuju se, da bi se spremili za vreme kada će završiti svoj obrazovni put i zaposliti se, ostvariti porodicu i posvetiti se radu, radu i radu. Sklapanje brakova još uvek je pod kontrolom mama i tata i jako je bitno za koga će se devojka udati ili momak oženiti. Socijalni život nije toliko razvijen i svodi se na komunikaciju preko mobilnih telefona, igranje igrica i gledanje klipova. Nema mališana na ulici koji se sami igraju, ne idu sami u školu, kada mladi idu u diskoteke to izgleda kao da su 'pušteni sa lanca',... Zbog toga su jako vredni i radišni, valjda su zato i tako uspešni. Kada se obavlja neki posao, radi se u

svako doba dana i noći, u svim uslovima i svi su spremni da doprinesu nekom opštem cilju. U manjim gradovima nećete naići na klasične kafiće u kojima možete popiti kafu sa prijateljima.

Sve u svemu, kada skupim sve svoje dosadašnje utiske i da mogu da vratim vreme, opet bih ovako odabrala i došla da sve ovo proživim i vidim. Kao stranac u Kini, ne vidim je kao državu u kojoj bih duže živela, ali da treba doći i iskusiti ovaj mentalitet, kontrolu i kulturu, to je sigurno.

Ono što sve zanima – HRANA. Opet isti princip – zamislite sve što znate o hrani ili ste videli na nekim putovanjima i odbacite. Kučići i mačići se NE JEDU, ali zato sve ostalo da. Vrlo je raznovrsna ishrana u pogledu namirnica i kombinacija koje prave, uglavnom je hrana ljuta, koristi se dosta šećera, pije se čaj, ne poseduju rerne – znači ne peku hranu, mlečni proizvodi su retki i skupi, jogurt je sladak, ne jedu čokoladu, torte i peciva su vazdušasta i spremaju se u šerpi – na ringli, hleb je sladak, ne piju kafu.

Tekst i fotografija: Petra

POLITIČKA KULTURA MEDJU STUDENTSKOM POPULACIJOM U SRBIJI

Prof. dr. Branislav Stevanović je sociolog politike. Diplomirao je na Filozofskom fakultetu u Nišu, magistrirao na fakultetu političkih nauka u Beogradu i doktorirao na Filozofskom fakultetu u Nišu. Redovni je profesor na Filozofskom fakultetu u Nišu na departmanu za sociologiju, departmanu za novinarstvo i takođe je upravnik departmana za sociologiju.

Učešće u političkoj kulturi među studentskom populacijom u Srbiji je tema o kojoj govorimo sa profesorom dr. Branislavom Stevanovićem, sociologom politike. Pored toga zanimalo nas je kolika je zainteresovanost za politiku među studentskom populacijom, zatim kako se danas mladi informišu o političkim dešavanjima, faktorima koji utiču na njihovo učešće u političkom životu, kao i trenutno stanje demokratije u Srbiji.

Da li se danas mladi o političkim dešavanjima više informišu putem tradicionalnih medija tv-a, novina, ili putem društvenih mreža, portala, e- novina?

„Kod nas danas postoji jedan epistemološki rez – imamo jednu polovinu građanstva (pretežno starijeg) koja ne koristi internet i drugu (mlade) koja ga koristi. Otud se u aktuelnom trenutku najveća politička bitka bje na simboličkom nivou između korisnika interneta i onih koji ga ne koriste - a informišu se „vestima“ koje im se serviraju preko Dnevnika RTS-a, Pinka i drugih režimskih elektronskih medija sa nacionalnom frekvencijom.“

Da li je autoritarni režim u Srbiji poželjniji od demokratije?

„Izgleda da je za studente kao i za većinu populacije vlast eksperata poželjnija od demokratije. Po jednom istraživanju koje je sproveo FF u Nišu, mladi se danas na čitavom Balkanu opredeljuju (skoro 75%) uglavnom za „čvrstu ruku“ ili misle da državu treba da vode „eksperti“.“

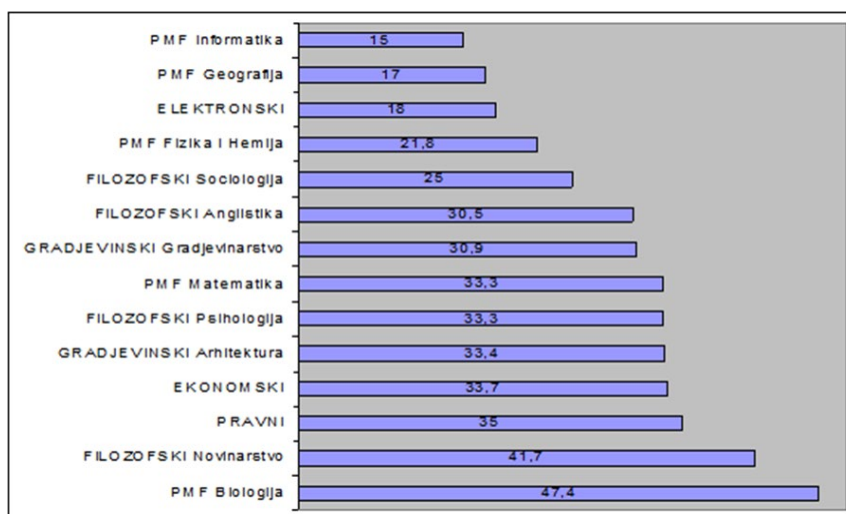
Da li ekonomski faktor utiče na učestvovanje u političkom životu i zašto?

„Oduvek. Siromašan čovek ne može biti dobar građanin, a srednje imućni slojevi su odavno shvaćeni kao osnova i „resurs demokratije“ koji izbegava ekstremna politička rešenja (krajnju levicu i desnicu). Na pitanje može li se čuvati demokratija praznog stomaka, odgovor je - ne može. Ovo je važno i vezuje se za ekonomski status društva: ako je čovek uplašen za svoju egzistenciju, tj. od mogućnosti da će možda i gladovati, on je izgubljen za politiku, ne interesuje ga ništa drugo osim to kako da preživi.“

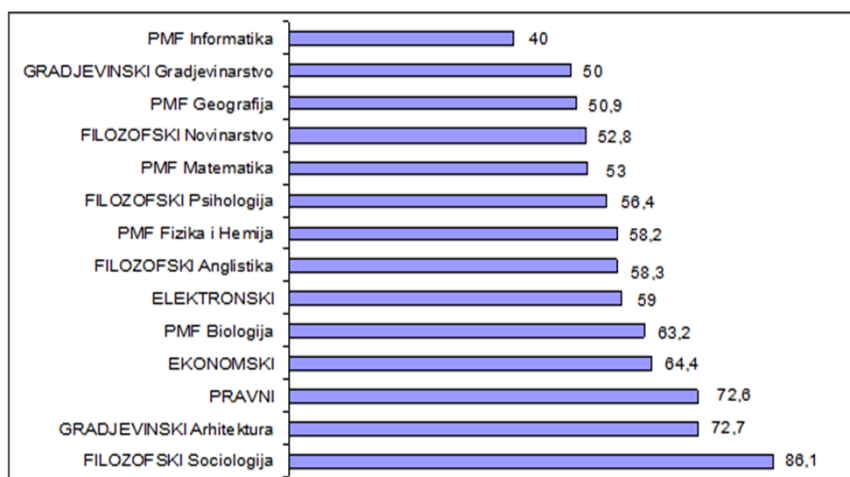
Da li interesovanje kod studentske populacije za politička dešavanja, zavisi od fakulteta koji studiraju, godine na studijama, od socioekonomskih faktora ili nečeg drugog?

„Izgleda da je potrebno razbiti kliše da je omladina „po sebi“ - revolucionarna. Recentna istraživanja današnje mlade, odnosno tzv. „milenijalce“ opisuju kao hedoniste, one koji žive u sadašnjosti, bez vere u budućnost i želje da se bave politikom. Treba uzdrmati tu priču o omladini kao revolucionarnoj snazi 'po sebi', a to su i ranije govorili neki autori, poput Ernsta Bloha koji je smatrao da je socijalni nosilac revolucije - potlačena klasa, a biološki nosilac - omladina. To jeste tačno i sve revolucije su izneli mladi, ali ono što se desilo s kraja 20. i početkom 21. veka je to da omladina više ne nosi u sebi taj „revolucionarni naboj“. Što se tiče fakulteta koji studiraju, na sledećem grafikonu se vide odgovori studenata na sledeće pitanje: U kojoj meri se slažete sa sledećim stavom: Ponekad je nedemokratski poredak bolji i efikasniji od demokratskog/fakultet. (Zbirno za odgovore «Uopšte se ne slažem» i «Uglavnom se ne slažem»). Vidljiva je korelacija (uz izuzetke koji potvrđuju pravilo) tipa: studenti društveno-humanističkih fakulteta su više demokratski orijentisani od onih sa prirodno-matematičkih i tehničkih. Što, naravno, na nivou principa nije u redu.“

Grafikon br. 1, Srbija: U kojoj meri se slažete sa sledećim stavom: Ponekad je nedemokratski poredak bolji i efikasniji od demokratskog/fakultet (zbirno za odgovore „Uopšte se ne slažem“ i „Uglavnom se ne slažem u %)¹

Grafikon br. 2, Srbija: U kojoj meri se slažete sa sledećim stavom: Za ljude poput mene svejedno je u kakvom političkom poretku žive/fakultet (zbirno za odgovore „Uopšte se ne slažem“ i „Uglavnom se ne slažem u %)²

¹ Stevanović, B. i Božilović J. (2014) „Neki aspekti demokratizacije političke kulture u Srbiji (Pogled iz ugla studenata)“. Istoriografija i savremeno društvo, ur. B. Dimitrijević. Niš: Filozofski fakultet, str. 338.

² Stevanović, B. i Božilović J. (2014) „Neki aspekti demokratizacije političke kulture u Srbiji (Pogled iz ugla studenata)“. Istoriografija i savremeno društvo, ur. B. Dimitrijević. Niš: Filozofski fakultet, str. 344.

Danas se studenti manje bore za svoja prava, prema Vašem mišljenju, da li je smena generacija među studentima dovela do prelaza od buntovnika do konformista?

“Danas imamo takvu situaciju da mladi retko izlaze na izbore. To proizvodi činjenicu da jačaju snage takozvane 'sive sile', a to su penzioneri. Političari zbog toga počinju da obraćaju posebnu pažnju na penzionere koji i češće i radije izlaze na izbore u odnosu na omladinu koja, po nekim istraživanjima, u samo 10% glasa za neku partiju. Izlazak omladine na glasanje čak zavisi i od toga da li je napolju sunčano ili pada kiša, dok disciplinovane 'sede glave' urade to još u jutarnjim satima, disciplinovano u redu, u svojoj najljepšoj odeći. Očito je problem u organizaciji samog društva, u tome kako se društvo ponaša prema omladini i kako omladina reaguje na takav tretman. Glavni razlozi za manju zainteresovanost omladine da uopšte participira u društveno-političkom životu leži u tome što se politika doživljava kao strana „mladalačkom duhu“. Jedan deo razloga, međutim, treba tražiti i u razočarenju u postojeće političke partije koje su u prošlosti često menjale svoje temeljne političke principe i lako saradivale i sa svojim „najljućim protivnicima“. Zbog svega toga, danas studente u Srbiji odlikuje specifična vrsta „necivizma“, koji se, kao i svuda u svetu, karakteriše visokim stepenom nepoverenja prema političarima, odsustvom kooperacije i zajedništva u eventualnim političkim akcijama, kao i slabom izlaznošću na izbore. Još jedan bitan razlog leži i u tome da su programi partija sve sličniji, tj. da se ne razlikuju dovoljno - po meri umanjivanja uloge ideologije u životu političkih stranaka. Ispada da je potpuno svejedno za koju ćete partiju glasati – rezultati su na kraju isti, tj. onakvi kakve žele unutrašnji (tajkuni, vrhovi političkih stranaka) i spoljni centri moći (velike sile).

Po specifičnom konformiranju, kao i udaljavanjem od javnog života, mladi (i studenti) u Srbiji (u svojim željama, stavovima, vrednostima) se danas malo razlikuju od odraslih koji su, usled nezainteresovanosti i apatije, takođe u velikoj meri ispali iz „glavnog toka“ politike. Kako sada stvari stoje, omladina od se nekadašnjeg „najosetljivijeg seizmografa društvenih promena“ i „lakmus papira društva“ pretvorila u - puki pilepak jedne loše sadašnjosti.”

Koje su vrednosti dominantne danas na političkoj sceni? Demokratija, Kosovo, Rusija, EU, nacionalne vrednosti, socijalna jednakost?

“Ponavljam da aktuelna istraživanja vrednosti i stavova studenata i kod nas i u svetu, ne potvrđuju tezu o nekakvoj demokraciji studenata „po sebi“. Zahvaljujući studentskom pokretu s kraja 1960-tih, studentska populacija se u javnosti još uvek smatra više politički osveštenom i spremnijom za proteste protiv nepravdi od ostatka stanovništva - ali izgleda da se radi o stereotipu koji više ne odgovara realnosti. Čini se da su današnji studenti snažno usmereni na sebe i svoju karijeru i da su im najvažnije materijalne vrednosti. Nekadašnje društveno angažovane i tolerantne studente je zamenila „generacija egoista“ čiji je najvažniji cilj u životu - moći sebi priuštiti lepe stvari. Istovremeno, smanjuje se interes studenata za politiku, jer sve manji broj njih prati političke događaje i društveno je angažovano. U poslednje vreme raste popularnost ultra-desno orijentisanih stranaka među omladinom, a, generalno, nijedna stranka nije posebno omiljena. Sve u svemu, imamo posla sa jednom bitno nepolitičnom, hedonističkom i karijerističkom generacijom koja živi pod velikim pritiskom -

jer ne može tek tako da računa na socijalnu sigurnost i radna mesta koje su imali njihovi roditelji. Zato živi u sadašnjosti, pluta u svetu muzike, digitalnih medija, virtuelne realnosti interneta i lažnom „zajedništvu“ tzv. društvenih mreža. Mladi su 'društvo u malom', pa su sve ideologije, kako one progresivne, tako i one nazadne, koje su prisutne u društvu – prisutne i kod mladih. Zato i kod nas (kao i u Evropi) postoji trend jačanja 'desnice' među mladima, što, naravno, ne čudi. Stoga ne treba insistirati samo na tome da mladi uđu u politiku, i da je to, samo po sebi, sjajno. Treba videti i u kom pravcu bi to otišlo, jer je vrlo važna i ideologija, koje vrednosti mladi zastupaju. Iako bih i ja lično voleo više mladih u politici i među glasačima, neizbežno je i pitanje za koga oni glasaju i šta bi time želeli da postignu.”

Na koju zemlju bismo trebali da se ugledamo kada je reč o političkoj kulturi?

„Ne može nam uzor biti neka ekonomski razvijena zemlja sa dugom tradicijom parlamentarne demokratije. Jednostavno, institucije i političke prakse se ne mogu tek tako "presadivati" i "kalemiti" na druga podneblja. Valja raditi i na ekonomskom razvoju i na realizaciji demokratskih principa - bez prestanka.“

Opišite nam trenutno stanje demokratije u Srbiji?

„Najvažnija stvar je da postoji medijska diktatura, a da je svu vlast koncentrisao aktuelni predsednik, koji na to, po Ustavu, nema pravo. On zapravo ima neformalnu moć, na osnovu privrženosti svojih sledbenika, a ne na osnovu institucionalizovane vlasti (koju je ranije imao kao premijer). Naravno, to ne bi bilo moguće da na drugoj strani nema i birača koji podržavaju upravo ovakav tip harizmatškog vođe. Što se tiče partija, danas u Srbiji postoje dve vrste opozicije u Srbiji, jedna je probriselska ili proevropska koju čini grupa stranaka koja inklinira Demokratskoj stranci, dok je druga anti-evropska (Dveri-DSS, SRS itd.). To znači da je jedina prava (u smislu dovoljne različitosti) opozicija ova druga koja prosto ima drugačiju politiku, dok ova prva ima istu politiku ali misli da je trenutna vlast ne sprovodi kako treba. Opozicija u celini je, takođe, bitno razjedinjena, u njoj se sklapaju interesne koalicije koje su potpuno heterogene, bez ikakvih ideoloških bliskosti, sa jednim ciljem da oslabe vladajuću stranku i što bolje „prođu na izborima“. Dakako, ima i stranaka koje samo fingiraju da su opozicija, i time idu naruku vladajućim partijama.“

Koliko je u medijima prisutna tendencija da politička kultura u Srbiji postane više demokratska?

„Može reći da ima nekih skromnih pokušaja u tom pravcu. Ima, recimo, obrazovnih emisija, o religijskoj toleranciji, i, iopšte, o onom "različitom" i "drugom" koji se više (medijski) ne predstavlja kao neprijateljski. S druge strane, mediji su jednostrani, favorizuju partije na vlasti, posebno aktuelnog predsednika i time idu na ruku koncentraciji i centralizaciji vlasti i ukupnim autoritarnim i nedemokratskim tendencijama u društvu.“

MISIJA DRUŠTVA

Pričamo sa

Biljanom Stanojević, pesnikinjom iz Niša

Misijska Društva umetnika „Svetionik“ je okupljanje umetnika svih oblasti umetnosti, s ciljem da oplemeni svet u kojem živimo, pruži podršku mladim i talentovanim ljudima, te kroz multimedijalne sadržaje pokaže široj javnosti njihovo stvaralaštvo.

Naravno, već istaknuti umetnici, a članovi DU „Svetionik“ imaće priliku da putem koncerata, premijera, izložbi, promocija, predstava iskažu sebe.

Članovi „Svetionika“, pored pomenutih, mogu biti i ljubitelji umetnosti, ljudi koji se bave humanitarnim radom, kao i lica oja krade na razvijanju talenata kod dece. Sa nama su sarađivali:

Dečiji kulturni centar Niš, Niški kulturni centar, Pozorište lutaka iz Niša, Revijski orkestar Impresija, Turistička organizacija Niš, Izdavačko grafička kuća Medivest KT, Osnovne škole u Srbiji, Kulturni centri širom Srbije.

Za kraj, treba podvući da je raznolikost u umetnosti, a samim tim i u kulturi sveobuhvatni cilj „Svetionika“. Jednaku važnost ima poštovanje različitosti među ljudima, baš kao i apolitičnost.

KULTURA KAO KULTIVACIJA DUŠE

Pričamo sa

Verom Cvetanović, piscem za decu iz Niša

„Kultura je zbir svih vidova umetnosti, ljubavi i misli, koji već vekovima omogućavaju čoveku da se oseća slobodnijim.“ Andre Marlo

Najbitnija karakteristika jednog društva je upravo kultura. Ona stvara, menja, zbližava, vuče društvo na bolje; cilj je života, ljudska kreacija; pokušaj da se svet oblikuje na jedan drugačiji način - nov, nesvakidašnji, humaniji,... Kultura je kultivacija duše, najveći mogući ideal ljudskog razvika; najveći sistem kontrole društva kojim ljudi nadgledaju sopstvene standarde i ponašanje.

Kulturne vrednosti su principi života koji uzdižu i brane i na kojima se bazira kulturna scena Niša. A imajući u vidu drevno i plodno nasleđe, postojeće stanje i potencijale kojima raspolaže, može se konstatovati da je vrlo kreativna i bogata što ipak doprinosi boljem upoznavanju relevantnih vrednosti grada i njegovog identiteta.

Specifičnost egzistiranja oslikava raznolikost u svim oblastima (Narodno pozorište, Niška galerija savremene umetnosti, Muzej, Biblioteka, Niški zavod za zaštitu spomenika kulture, Niški kulturni centar, Obrazovne ustanove...) omogućavajući spremnost osavremenjavanja i učestvovanja u kreiranju još raznovrsnijih kulturnih sadržaja.

U imponantnom broju kulturnih manifestacija u toku godine, izdvajaju se one sa međunarodnim karakterom i one koje se odnose na svet dece i mladih, poput Medijana festivala dečjeg stvaralaštva i stvaralaštva za decu, kao reprezentata opštine, grada, okruženja, pa i šire. Još jedne u nizu manifestacija kojom se nastoji da se najmlađi, druženjem sa piscima i stihovanjem, vaspitavaju pravilno, na pravim kulturnim vrednostima; da se u eri digitalizacije vrate lepoj pisanoj reči i knjizi – nasušnom kulturnom dobru.

Sve prethodne konstatacije ukazuju na to da sveopšte kulturno nasleđe nedri naslednike budućnosti dostojne.

DA LI KNJIGA IZUMIRE?

Dvadeset i prvi vek, vek interneta, muzike, filma i zabave, vek moderne tehnologije koja okupira naše umove. Ali, da li je XXI vek i vek knjige? Da bi to saznali pitali smo studente:

Šta misle da li knjiga izumire?

„Smatram da knjiga nikad ne gubi svoju vrednost. Bez ozira na to što se pojavljuju aletrativni načini da se knjige čitaju, papir i crna štampa na papiru ne mogu da se zamene. Knjiga ne može biti zamenjena ni sa čim što donosi moderno doba.“

Tamara Janosević, student pedagogije

„S obzirom na to da živimo u takozvanom "instant" vremenu, gde preferiramo da nam je sve na dohvat ruke, pojava e-knjiga kao zamene za klasičnu formu knjige nije iznenađujuć. Priznajem da ih i sama ponekad koristim, pogotovo onda kada negde putujem i zgodnije mi je da čitam uz pomoć telefona. Međutim, svaki pravi ljubitelj knjige voli i ume da ceni onaj poseban miris štampane knjige, tu neku posebnu draž držanja knjige u rukama i okretanja stranica, ili lutanja među policama biblioteke dok ne naiđeš na onu sa kojom "klikneš". Svakako, "kliknuo" sa knjigom u biblioteci ili na telefonu, mislim da nije toliko važno, sve dok se čita, i dok to što se čita poseduje određeni kvalitet.“

Biljana Bajinović, student pedagogije

„Smatram da knjiga kao štivo ne izumire, pre bih rekla da je pod uticajem različitih vrsta medija gurnuta u stranu. Mladi, danas svoje slobodno vreme više

provode na društvenim mrežama nego čitajući knjige.“

Kristina Todorović, student pedagogije

Šta bi predložili svojim kolegama da pročitaju?

„Lovac na zmajeve- Haled Hoseini. Hoseini u svojim delima uglavnom piše o Avganistanu i tadašnjem ratnom stanju. U ovoj knjizi se govori o prijateljstvu, vernosti, hrabrosti i izdaji. Preporučujem ovu knjigu, zato što se ona može tumačiti i sa pedagoškog i sa psihološkog aspekta. U ovoj knjizi, svako će nesvesno pronaći nešto o sebi.“

Nataša Aleksić, student pedagogije

„Za sve one koji uživaju u romanima, koji zrače jednom posebnom energijom, koji odišu toplom pričom, koja nikog ne ostavlja ravnodušnim, koja je iza svake reči krije najdublja osećanja; upravo je roman "Ostrvo" Viktorije Hislop. Duboka priča prožeta porodičnim eposom, koja ima jasnu i duboku poruku, spaja

današnjicu sa prošlošću. Radnja knjige je smeštena na Kritu koji odiše temperamentom Grčke, ali uprkos svojoj lepoti i raskoši, Krit čuva mnoge tajne, a najpotresnija je ona sa kamenog ostrva Spinalonga, smeštenog nadomak grada Agios Nikolaos. Na tom ostrvu leproznih jos uvek žive tajne. Stvari nisu uvek onakve kakvima nam se čine, sve je u oku posmatrača.“

Jovana Đonić, student pedagogije

Činjenica je da kulturu ne čini samo knjiga, već i muzika, film, pozorište, manifestacije. Pa u vezi sa tim pitali smo studente:

Koju predstavu su poslednju odgledali ?

„Predstava se zove Frenki i Džoni. Glavni junaci su dvoje usamljenih sredovečnih ljudi - konobarica Frenki i kuvar Džoni, koji je upravo izašao iz zatvora. Predstava se bavi time da život ume da bude surov prema nekim ljudima i pokušava da se ukaže na problem samoće koji svi proživljavaju, ali kroz komičan način. Sa predstave sam izašla rasterećena, smirena, oduševljena, jer je to nešto što ne može da se uporedi sa filmom i topla preporuka za vreme ispitnog roka.“

Aleksandra Jovanović, student pedagogije

Koju vrstu muzike slušate?

„Najčešće slušam pop, domaću muziku, pri tom ne odbacujem pesme koje su "u trendu". Pre učenja obožavam laganu stranu muziku jer me to umiruje, opušta i pomaže mi da se skoncentrišem na učenje.“

Iva Manić, student pedagogije

Koji strani film bi preporučili?

„BlacKKKlansman, obrađuje temu koja je i dan danas iz nekog razloga
Pozdravna reč

zastupljena u SAD (tema je rasizam). S druge strane radi se o istinitoj priči o crncu detektivu koji se pridružuje najozloglašenoj, tada, organizaciji KKK (Ku Klux Klan) i polako ih sve otkriva. Iako on na neki način pobeđuje, opet je gubitnik jer jedna mala grupa ljudi nikad ne može da ide protiv sistema.“ .

Dragomir Trajković, student pedagogije

„Ja bih preporučio film "Vice" koji govori o životu bivšeg američkog potpredsednika i njegovom uticaju na politiku u državi. Potpredsednik kroz svoju karijeru oblikuje modernu svetsku istoriju. U filmu ne postoje pozitivne ličnosti, već samo korumpirani ljudi koji traže rupe u sistemu.“

Bogdan Ivković, student arhitekture

„Ne moraš da spališ knjigu da bi uništio kulturu, samo navedi ljude da prestanu da čitaju.“

Rej Bredberi

Autorka: Anja Jovanović, studentkinja pedagogije

Dragi naši ovde nije kraj, sredinom juna planiramo održavanje tribine, pa vas pozivamo da nam se pridružite i podelite svoja iskustva na temu kulturnih raznolikosti. Takođe, nakon drugog broja časopisa planiramo da održimo konferenciju na kojoj će svi učesnici imati priliku da izlažu svoje teme i dobiju sertifikat od Udruženja Optim-Um. Pozivamo vas da nam pošaljete sugestije i predloge za sledeći broj na mail: casopis.optimumnis@gmail.com. Ukoliko želite da budete deo našeg tima, takođe nam možete poslati poruku na prethodno napisani mail, dobrodošli ste.

Uredništvo Časopisa OPTIM-UM,

u Nišu, 21.5.2019.

